

Archeologický výzkum na parcele domu č. p. 87 v ulici Krále Jiřího v Českém Brodě

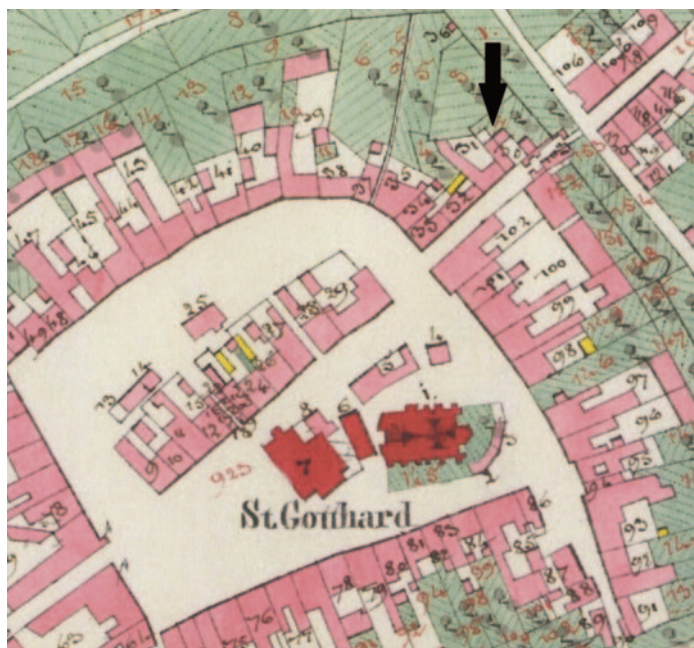
Jan Frolík

1. Úvod

Český Brod je jako významné středověké biskupské a později královské město a jako důležitá archeologická lokalita systematicky sledován od roku 1993. Na základě nálezů a poznatků je možné přiblížit počátky a vývoj města, zejména každodenní život jeho obyvatel ve středověku a novověku. Všechny nové poznatky byly shromážděny během různě rozsáhlých záchranných archeologických výzkumů. Celkové vyhodnocení dnes dovoluje z této mozaiky sestavit celistvější obraz vývoje některých oblastí městského areálu, při čemž zveřejněna byla zatím jenom malá část (*Ebel et al. 1998; Frolík 1996; Frolík 1998; Bankovová 2015; Bezdičková 2016; Frolík 2017; Frolík et al. 2016*). Prozatím schází podrobnější poznání alespoň několika městských parcel v městském jádru, které by osvětlilo vývoj zdejšího městského domu a konkretizovalo život jeho obyvatel. Částečnou výjimku představuje záchranný archeologický výzkum na parcele domu č. p. 87 v ulici Krále Jiřího. Přes obtížné podmínky se podařilo rozšířit představu o vývoji konkrétní českobrodské nemovitosti od počátku osídlení až do novověku.

2. Příčiny a podmínky výzkumu

Výkopové práce na parcele tehdy bořeného domu č. p. 87 byly zjištěny náhodně na konci dubna 2003, kdy proběhla dokumentace řezů ve zjištěném výkopu. Další poměrně razantní výkopové práce (postupné hloubení suterénu pro novostavbu na převážné části parcely) byly zjištěny opět náhodně na konci června 2003. V té době již byla vykopána jáma pro sklep v zadní části nového domu a odtud pokračovalo postupné hloubení až k uliční čáře. Obtížné jednání se stavebníkem dospělo k dohodě o dokumentaci vznikajících řezů. Ty byly postupně dokumentovány autorem a M. Křemenem.

Obr. 1. Český Brod. Výřez mapy stabilního katastru s polohou zkoumané parcely, její tehdejší zástavbou a polohou vůči Liblické bráně. Vlevo: poloha lokality na mapě Čech.

Obr. 2. Český Brod. Výřez katastrální mapy s polohou zkoumané parcely domu č. p. 87. Podklad společnost PERES, upravil autor.

Liblická městská brána, zaniklá v 19. století (obr. 1). V době výzkum tvořil zástavbu objekt v zadní části parcely (původně sloužící jako pekárna) a obytný domek u západní hranice.

3. Historie nemovitosti

Dům č. p. 87 má v rámci Českého Brodu zajímavou a poměrně spleťtou historii. V době nejstaršího záznamu k roku 1446 náležel pozemek k domu č. p. 84, který se průčelím obrací do Husova náměstí. Za domem se nacházela zahrada, která se táhla až k městské hradbě u Liblické brány. Jejím rozdělením později vznikly nemovitosti č. p. 86 a č. p. 87. Pozemek u hradby prodal majitel domu č. p. 84 Mařík Kytlice pekaři Beneši Chrtovi, který si zde postavil dům. Ten v roce 1446 držel jiný pekař Jan Calta. Další majitel se zmiňuje až k roku 1554 (Václav Hledík), který ho získal odkazem Markéty Krkavcové. Václav Hledík ho odkázal vdově Anně (1558), která se v roce 1559 provdala za Václava kožišníka.

V roce 1586 prodal Jan Malechovský svůj dům „vedle brány Liblické po levé straně a podle domu Felixe zámečnicka z druhé strany“ ševci Janu Myškovi a jeho manželce Zuzaně. V roce 1628 dům vyhořel, a ještě v roce 1654 je označen jako pustý dům Koláčnickovský. Spáleniště („někdy zvané Koláčnickovské ve městě, jdouc k Liblické bráně po levé ruce vedle spáleniště někdy Malinovského a nyní Daniela Malého a vedle samé brány Liblické“) bylo v roce 1678 prodáno Annou Rajšovou, a to Janu Kopáčkovi a jeho manželce Žofii. Jan Kopáček dům držel ještě v roce 1690. V roce 1713 ho vlastnil Václav Fajt.

Vdova po Václavu Fajtovi Alžběta prodala v roce 1741 dům u brány Liblické Martinu Neumannovi, manželu Fajtovy dcery Veroniky. Po něm dům zdědila dcera Johana Vobořilová, která v roce 1778 prodala manželům Kavalírovým, od nichž koupil polovárečný dům již v roce 1779 Matěj Vojáček. Po zemřelé Markétě Vojáčkové dům koupil v roce 1803 Matěj Tupý pro tchyni Valburgu Henychovou. Ta ho v roce 1806 prodala manželům Chládkovým. Jejich syn Josef dům prodal v roce 1817 manželům Bedničkovým, kteří ho („domek“) hned následující rok prodali manželům Křtenským. Poslední majitelé, které si budeme připomínat, jsou manželé Hejtmánkovi, kteří domek u brány Liblické koupili v roce 1828 (historické údaje podle Mrvík 2016, 122–123).

Pořizovány byly skici či zákresy na milimetrový papír s popisem jednotlivých uloženin či zdív podle upraveného manuálu Muzea města Londýna (Spence 1990). Dokumentované situace byly následně ovzorkovány především s cílem získat datovací materiál. Plošně omezený odkryv byl proveden až v závěru výkopových prací (říjen 2003), a to jen na části původně dohodnuté plochy. Přes velmi obtížné podmínky se podařilo získat základní představu o terénním vývoji na této zajímavé parcele a také nové poznatky o vývoji městského opevnění (obr. 1 a 2).

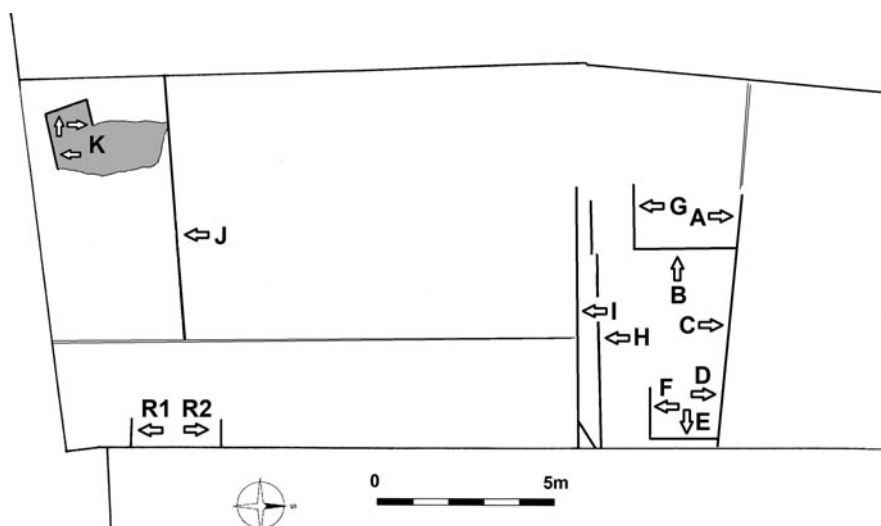
Zkoumaná parcela se nachází na okraji městského jádra a její východní hranici tvořila městská hradba. V těsném sousedství průčelí, obráceného do ulice Krále Jiřího, stávala Li-

Parcela domu č. p. 87 je zajímavá také tím, že je situována u hlavní městské hradby. Vývoj opevnění Českého Brodu není zcela objasněn, zejména nejasná zůstává jeho existence (a podoba) pro období počátků Českého Brodu jako vrcholně středověkého města (zcela zřejmé není ani datum lokace). Uvažuje se o období krátce před rokem 1290. Pevnějším záchytným bodem je údaj, kdy Arnošt z Pardubic nechal opevnit některá biskupská města, pro Český Brod tradice uchovala datum 1345 (*Ebel et al. 1998, 51*). Tato hradba se jednoznačně nikde v nadzemní úrovni nedochovala, ale je rekonstruována z linií parcelních hranic. Součástí této hradby byly také tři městské brány, z nichž Liblická se nacházela přímo v sousedství parcely domu č. p. 87, a východní hranice parcely je zároveň linií, v níž měla probíhat hradba Arnošta z Pardubic. Zmizela proto, že v pohusitském období (konkrétně v letech 1451 až 1487) bylo postaveno opevnění nové, a to před starší hradbou (*Ebel et al. 1998, 49–50*). Toto opevnění, dodnes v podstatných částech dochované, převzalo tíhu eventuální obrany města a starší hradba zanikla a byla dokonce rozprodávána (nejstarší doklad již k r. 1446, *Ebel et al. 1998, 65*).

4. Nálezová situace

Jak již bylo výše zmíněno, probíhal výzkum ve složitých podmínkách. S výjimkou poslední fáze se jednalo o dokumentaci a vzorkování řezů, vzniklých při výkopových pracích stavebníka (*obr. 3*). Jednotlivé řezy byly dokumentovány v období 29. dubna 2003 až 16. října 2003 a byly označovány písmeny abecedy. Popsány jsou podle postupu prací.

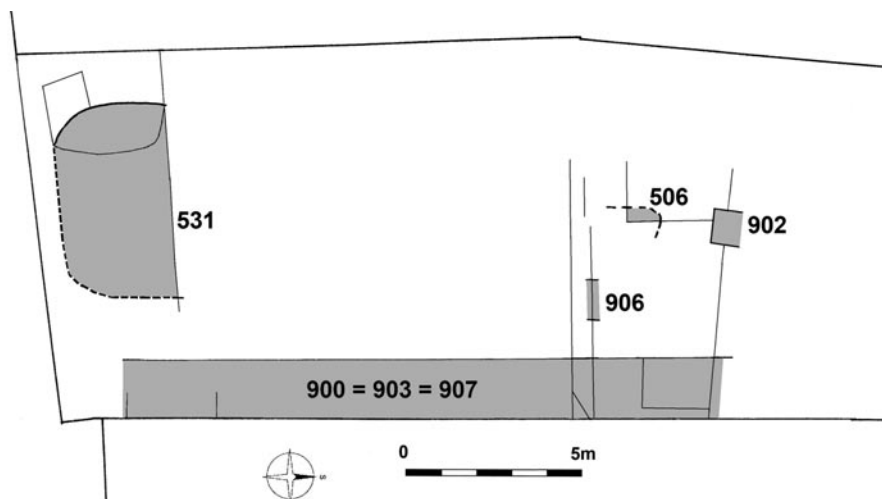
Obr. 3. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Stavebníště s polohou dokumentovaných řezů (A–J, R) a se zkoumanou plochou (K). Vyznačen rozsah stavební jámy. Kreslil autor.

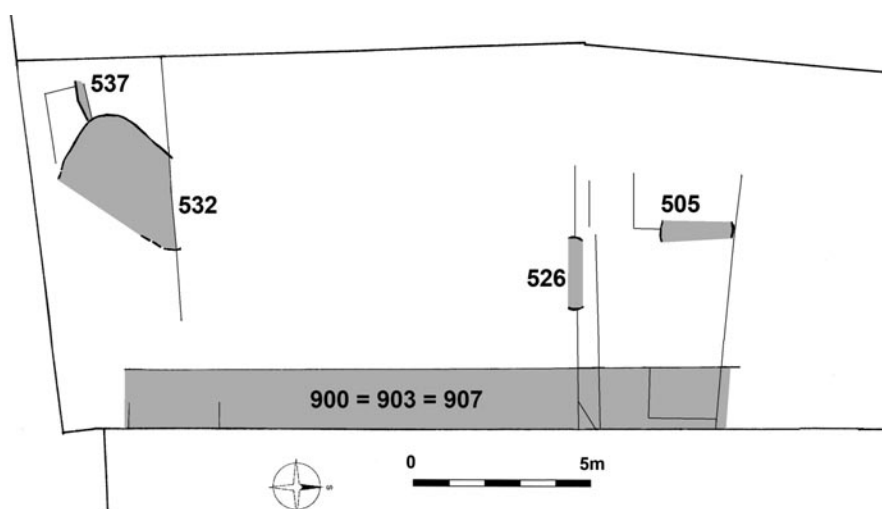
Obr. 4. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Zkoumaná plocha s vyznačením objektů první fáze (13.–14. století). Kreslil autor.

Obr. 5. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Zkoumaná plocha s vyznačením objektů druhé fáze (14.–15. století) a rekonstruovaným průběhem městské hradby Arnošta z Pardubic (900 = 903 = 907). Kreslil autor.

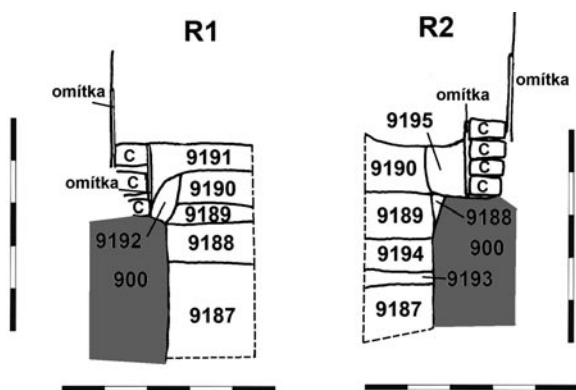

Obr. 6. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Zkoumaná plocha s vyznačením objektů třetí fáze (16.–17. století) a rekonstruovaným průběhem městské hradby (900 = 903 = 907). Kreslil autor.

4.1. Profily R1 a R2

První dva řezy (R1 a R2) byly dokumentovány 29. 4. 2003 v jihovýchodním rohu parcely u zdi se sousedním domem č. p. 303. Výkop měl rozměry 3,5 × 0,5 m podél zdi (obr. 3). Dokumentovány byly dva kratší řezy kolmé na zeď souseda, oba 0,5 m dlouhé (obr. 7). Výkop byl hluboký 1 m. Podlží nebylo ve výkopu zastíženo. Stratigraficky nejstarším prvkem je zeď z lomového zdiva (místní kámen – jílovec, někdy označován jako prachovec) spojovaná hnědou jílovitou hlínou o dokumentované výšce 0,7 m

(zeď 900). Zeď probíhala ve směru sever–jih po celé východní straně výkopu, do kterého předstupovala o 0,2 m. Z uloženin byla nejnižše zastížena uložena 9187 o neúplné mocnosti 0,45 m (tmavohnědá jílovitá hlína s příměsí kamenů /20 %/). Na ní nasedala na jižním řezu R1 uložena 9188 (běžový jemný písek /40 %/ + tmavohnědá jílovitá hlína /20 %/ s příměsí kamenů /30 %/ a středních fragmentů cihel /5 %/). Na severním řezu (R2) jí nahrazují uloženy 9193 (směs jílovcových kamenů /40 %/ a fragmentů mazanice /50 %/ s malou příměsí hnědé jílovité hlíny) a 9194 (jílovcové kameny /90 %/ a příměsí hnědé jílovité hlíny a fragmentů malty /5 %/). V obou dokumentovaných řezech ná-

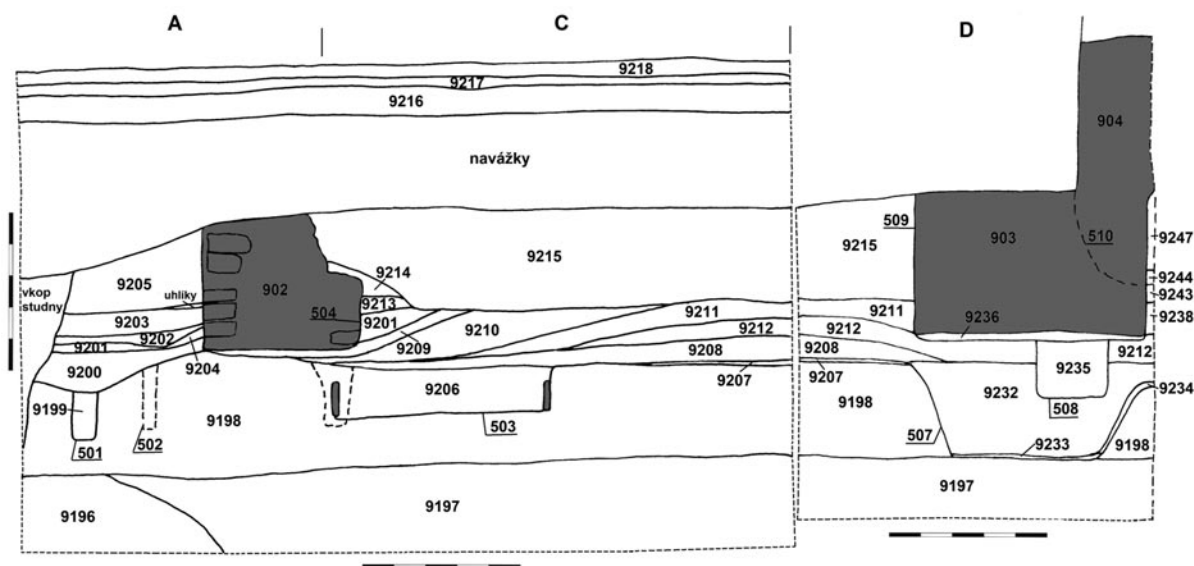

Obr. 7. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řezy R1 a R2. Kreslili M. Křemen a J. Frolík.

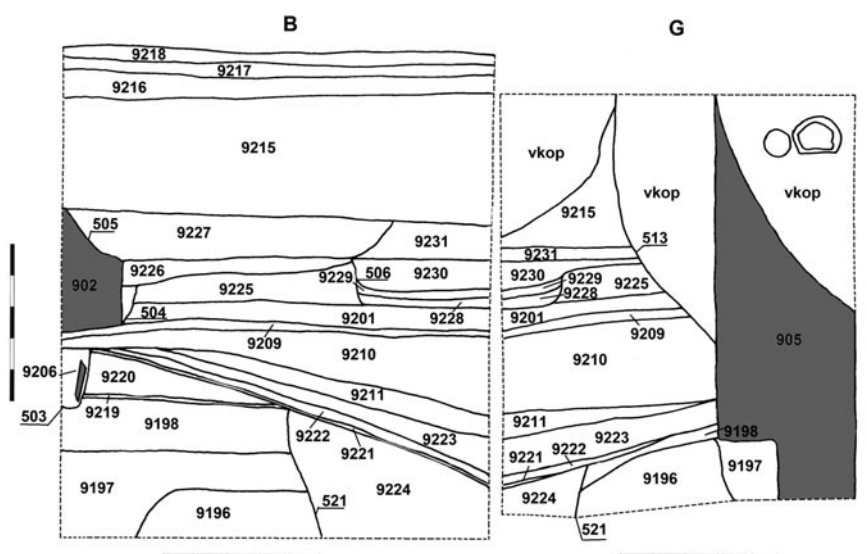
sledovala uloženina 9189, popsaná jako písčité jílovité hlína (80 %) s příměsí béžového jílu (10 %) a kamenů (10 %). Na ní se uložila uloženina 9190 (béžový písčité jílu s příměsí kamenů /20 %/). Souvrství tak dosáhlo celkové mocnosti až 0,95 m. Z povrchu uloženiny 9190 byl hlouben výkop pro postavení zdi sousedního domu z cihel (zeď 901). Zeď byla posazena na dochovanou korunu zdi 900, která musela být před tím snížena a zarovnána. Měla omítnutý základový ústupek o šířce 0,2 m, který byl překryt zásypem základového vkopu (výkop 512, uloženiny 9192 a 9195) a následně uloženinou 9191, která vyrovnala terén do tehdejší úrovně dvora (hnědá hlína s velkou příměsí kamenů /40 %/ a zlomků cihel /30 %/). Stratigrafický vývoj se tím uzavřel.

4.2. Profily A, B, C, D, E, F a G

Další, rozsáhlejší dokumentace proběhla v období mezi 26. 6. a 4. 7. 2003. V té době byl vyhlouben výkop pro nový suterén ve střední části parcely (*obr. 3*). Postupně byly dokumentovány všechny stěny nového výkopu (severní – profily A, C a D – 7,3 m; *obr. 8*), západní (profil B – 3 m; *obr. 9*), jižní (profily F a G – 3,8 m; *obr. 9 a 10*) a východní (profil E – 2 m; *obr. 10*). Řezy zahrnuly také západní část parcely s pozůstatky novodobého rušeného sklepa (profil G – 0,8 m), takže se podařilo dokumentovat celou šířku parcely. Popis terénní situace je rozdělen na dílčí části: řezy A+C+D; řez B, řez E a řezy F+G, i když některé z nich na sebe bezprostředně navazují.

Obr. 8. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řezy A, C a D. Kreslili M. Křemen a J. Frolík.

Obr. 9. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řezy B a G. Kreslili M. Křemen a J. Frolík.

4.2.1. Řezy A, C a D

Severní stěnu stavební jámy dokumentovaly řezy A, C a D (*obr. 8*). Na východě začínala u zdi sousedního domu, na západě sahal k novodobé studni. Výkop byl hluboký 3,1 m a dosahoval na skalní podloží (uloženiny 9196 – bělavý jíl a 9197 – hnědý jíl; obojí navětralá skála), jehož povrch se nacházel 2,5 až 2,6 m od povrchu. Na něj nasedal původní půdní horizont (uloženina 9198; tmavě šedá jílovitá hlína s příměsí /5 %/ uhlíků a nahodilými velkými oblázky na bázi), silný až 0,8 m. Do něho se zahlubovaly tři objekty. U západního konce řezu (A) se nacházela kúlová jamka (výkop 501 o průměru 0,15 m a hloubce 0,3 m), která byla vyplněna tmavě šedou jílovitou hlinou s příměsí uhlíků (40 %), mazanice (10 %) a malých oblázků (5 %). Označena byla jako uloženina 9199. V jejím sousedství se nacházela nevýrazná kúlová jamka (výkop 502) o průměru 0,1 m a hloubce 0,45 m. Její výplň nebyla popsána. Na rozhraní řezů A, C byl dokumentován objekt (výkop 503) s plochým a rovným dnem a kolmými stěnami. U nich byl na obou dokumentovaných stranách zjištěn plochý na výšku postavený kámen (výšky 0,15 a 0,2 m). Objekt byl na řezu široký 1,45 m a hluboký až 0,35 m. U západní stěny byla zakreslena kúlová jamka (?) o průměru 0,15 až 0,25 m a hloubce až 0,45 m. Její vztah k objektu/výkopu 503 není zcela zřetelný (je mladší?). Objekt 503 byl vyplněn uloženinou 9206 (šedohnědá prachová hlína a příměsí /15 %/ žlutého jílu, uhlíků /10 %/ a malých kamínků /5 %/). Východně od objektu 503 se na půdním horizontu 9198 uložila tenká (0,02 m) vrstvička uhlíků a malou příměsí (5 %) mazanice (uloženina 9207). Tu na řezu D porušil další objekt (výkop 507) s plochým a rovným dnem a nálevkovitě rozevřenými stěnami. Jeho šířka činila u horního okraje 1,5 m, u dna 1,0 m a hloubka 0,6 m. Na dně se nacházela 0,02 m silná vrstvička uhlíků (uloženina 9233). Na východní šikmé stěně byla dokumentována 0,05 m silná podobná uloženina sestávající z uhlíků, ale navíc s červenými skvrnkami přepáleného jílu (uloženina 9234). Nad zlomem okraje pokračuje dál ven z objektu minimálně jižním směrem, ale jako uloženina 9237. Objekt 507 by následně vyplněn uloženinou 9232 (tmavě šedá jílovitá hlína se skvrnkami hnědého jílu /15 %/, příměsí uhlíků /10 %/ a malých a středních kamínků /5 %/). Výplň objektů 503 a 507 byla překryta až 0,18 m silnou uloženinou 9208 (světle šedohnědá prachová hlína s příměsí mazanice /10 %/, malých kamínků jílovce /10 %/ a uhlíků /10 %/), po které následovala uloženina 9212 (tmavě šedá jílovitá hlína s příměsí uhlíků /5 %/, hrudek červeného přepáleného jílu /5 %/ a malých kamínků jílovce /5 %/). Do ní se nad objektem 507 zahluboval nevelký objekt (výkop 508) s plochým a rovným dnem a s kolmými stěnami. Vyplněn je hnědým jilem a malou příměsí (5 %) malých oblázků (uloženina 9235). Na řezech C a D uloženinu 9212 překryla uloženiny 9211 (malé až střední kamínky jílovce), 9210 (jen malé kamínky jílovce) a 9209 (uhlíky). Celkově dosáhlo souvrství v rozmezí uloženin 9208–9212–9211–9210–9209 mocnosti 0,4 m.

V západní části (řez A) překryla kúlové jamky 501 a 502 uloženina 9200 (tmavošedá jílovitá hlína s velkou příměsí uhlíků /50 %/, mazanice /5 %/ a malých oblázků /5 %/) o mocnosti až 0,3 m. Na ní se uložila uloženina 9201 (lokálně označena jako 9204), tvořená hnědým jilem s příměsí malých až středních jílovcových kamínků. Na západním konci řezu nad ní byla dokumentována 0,1 m silná uloženina 9202 (žlutý jíl), po které následovala uloženina 9203 (tmavě šedá jílovitá hlína s velkou příměsí /50 %/ uhlíků, mazanice /5 %/ a malých oblázků /5 %/). Na jejím povrchu byl zjištěn proplástek (0,01 m) tvořený uhlíky. Ve střední části (řez C) odpovídá uloženině 9203 uloženina 9213 uložená zde na uloženině 9201. Z této úrovně (uloženiny 9203 = 9213) byl vyhlouben vkop (výkop 504) pro postavení zdi (902). Jednalo se o zdivo z lomového kamene (jílovec), spojovaného žlutým jilem. Jeho šířka činila 1 m, základová část byla vysoká 0,5 m. Z nadzemního zdiva, zúženého ústupkem na východní straně na 0,8 m se dochovalo jen 0,4 m. Na základovém ústupku byla zjištěna uloženina 9214, tvořená světle šedohnědou prachovou hlinou s příměsí uhlíků (20 %), malých až středních kamínků (5 %) a nahodilých malých fragmentů malty.

Na východním konci (řez D) se z téže úrovně (uloženina 9211) zahluboval vkop (výkop 509) pro postavení zdi 903. Před jejím postavením se na dně vkopu uložil hnědý jíl o mocnosti 0,05 m (uloženina 9236). Zeď 903 měla šířku 1,5 m z lomového kamene (jílovec) spojovaného žlutým pískem (rozpadlá malta?). V dochované výšce (0,9 m) se jednalo o základové zdivo. Na východní straně do něho byl zahlouben vkop (výkop 510) pro mladší zeď 904 (smíšené zdivo z jílovcových kamenů a cihel, spojovaných bělavou maltou). Do zdi 903 se zahlubovala v rozmezí 0,6 m. Nadzemní část byla dokumentována jen

v rozsahu 0,6 m. Zdi 902 a 903 a souvrství, do něhož byly zahloubeny, byly překryty blíže nepopsanými novodobými navážkami a planýrkami o celkové mocnosti až 1,3 m (uloženina 9215). Překrýval je šterkový podklad (uloženina 9216) recentní dlažby (uloženina 9218) do pískového lože (uloženina 9217), kterými se stratigrafický vývoj uzavřel.

4.2.2. Řez B

Západní stranu stavební jámy dokumentoval 26. 6. 2003 řez B o délce 3 m (*obr. 9*). Situován byl kolmo na řez, tvořený řezy A+C+D a navazoval na rozhraní řezů A a C. Proto se na něm opakuje část terénní situace, popsané v těchto řezech. Hloubka výkopu činila 3,2 m. Na dně bylo zjištěno rozvětralé skalní podloží (uloženiny 9196 a 9197), překryté původním půdním horizontem (uloženina 9198). Na něm byla zjištěna tenká (0,02 m) vrstvička tvořená směsí hnědého jílu (50 %) a šedé jílovité hlíny (50 %) s označením uloženina 9219. Uloženina 9220 nad ní sestávala z tmavošedé jílovité hlíny o mocnosti až 0,3 m. Do ní byl zahlouben objekt (výkop 503), pokračující sem z řezů A a C s výplní 9206. Také zde okraj lemoval na výšku postavený plochý pískovcový kámen. Šírku na řezech A+C 1,45 m doplňuje druhý, neúplný rozměr 0,2 m. Do uloženiny 9220 byl v jižní polovině řezu vyhlouben objekt (výkop 521), z něhož mohla být dokumentována nepravidelně nálevkovitě rozevřená jižní stěna. Dno bylo pod úrovní dna stavební jámy a objekt pokračoval jižním směrem. Neúplná hloubka činí 0,75 m, délka na řezu (také neúplná) 1,3 m. Vyplněn byl tmavě šedou jílovitou hlínou (uloženina 9224). Výplň překryla tenká (0,05 m) vrstvička tmavošedé jílovité hlíny s příměsí (40 %) mazanice (uloženina 9221), která zasahovala i mimo objekt 521. Následovaly uloženiny 9222 (tmavohnědá jílovitá hlína s příměsí uhlíků /40 %/, mazanice /10 %/ a malých oblázků /10 %/), 9223 (tmavohnědá jílovitá hlína, promíšená hnědým jílem /45 %/ a s příměsí mazanice /5 %/ a malých kamínků jílovce /5 %/) a uloženiny 9211, 9210, 9209 a 9201, které sem pokračují z řezů A a C. Souvrství prosedalo do výplně objektu 521, takže dosáhlo celkové mocnosti až 1,2 m.

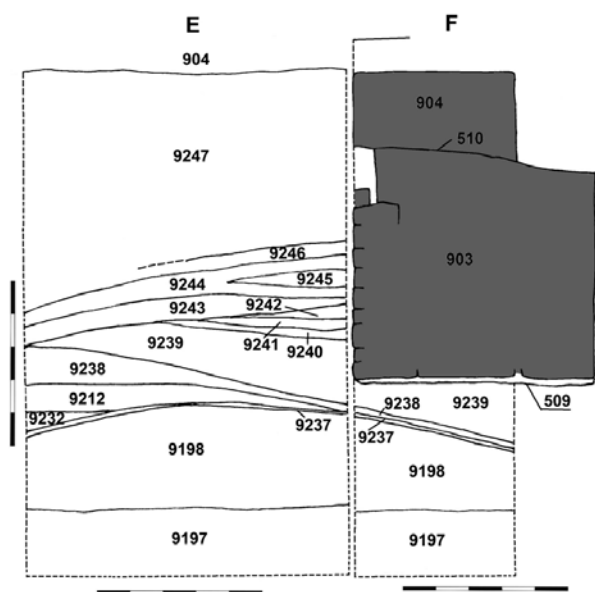
Další vývoj byl odlišný. Na uloženině 9201 byla zjištěna vrstva hnědého jílu s velkou příměsí malých až středních jílovcových kamínků (45 %), uhlíků (20 %), mazanice (5 %) a malých kamínků pískovce (5 %). Uloženina, označená 9225, byla silná až 0,3 m. Z povrchu této vrstvy byl vyhlouben objekt (výkop 506) s plochým a rovným dnem, které oble přechází do jižní stěny. Dochovaná hloubka byla 0,3 m a dochovaná šířka 0,9 m. Vyplněn byl třemi uloženinami. Na dně – uloženina 9228 – se uložil okrový jíl s příměsí žlutého jílu (5 %), velkou příměsí mazanice (40 %) a uhlíků (5 %). Následovala uloženina 9229 (žlutý jíl s velkou příměsí uhlíků /45 %/ a jílovcovými kameny /5 %/) a uloženina 9230 (hnědá jílovitá hlína s velkou příměsí uhlíků /50 %/, mazanice /10 %/ a malých až středních jílovcových kamínků /5 %/).

Objekt 506 i uloženina 9225 byly překryty uloženinou 9226=9231 (žlutý jíl s příměsí mazanice /5 %/, uhlíků /5 %/ a malých až velkých kamínků jílovce /5 %/) silnou až 0,2 m. Uloženina 9226 je také stratigrafickou jednotkou, v níž byl zaznamenán vkop (objekt 504) pro zeď 902, zachycenou a dokumentovanou na rozhraní řezů A a C. Zeď 602 zasahovala do řezu B jen 0,4 m a dále jižním směrem nepokračovala. Její jižní líc byl narušen objektem misovitého profilu (výkop 505) o délce na profilu 2,15 m a hloubce 0,3 m. Vyplněn byl směsí mazanice (75 %), jílovcových kamínků a kamenů (20 %) a uhlíků (5 %) a označen jako uloženina 9227. Úroveň terénu tím dosáhla hodnoty přibližně 1 m od povrchu. Stratigraficky následovaly již jen blíže nepopsané novověké navážky (uloženina 9215), překryté šterkovým podkladem (uloženina 9216) recentní dlažby (uloženina 9218) do pískového lože (uloženina 9217), obdobně jako na řezech A+C+D.

4.2.3. Řez E

Na východní konec řezu D navazoval ve východní stěně stavební jámy řez E (východní řez), dokumentovaný pod základovou zdí sousedního domu č. p. 303 (*obr. 10*). Jeho spodní část odpovídá situaci na řezu D v sekvenci 9197–9198–9237. Do řezu zasahuje výběžek výplně (uloženina 9232) objektu 507. Na ní nasedá uloženina 9212. Následuje sekvence odlišných uloženin v pořadí 9238 (hnědá jílovitá hlína s příměsí mazanice /20 %/ a uhlíků /5 %/), 9239 (hnědá jílovitá hlína se skvrnkami tmavě hnědého jílu /5 %/ a s příměsí malých kamínků jílovce /45 %/ a uhlíků /5 %/), 9240 (tmavě šedá jílovitá hlína), 9241 (tmavě šedá jílovitá hlína s příměsí mazanice /20 %/, uhlíků /5 %/ a malých kamínků jílovce /5 %/),

9242 (hnědá jílovitá hlína se skvrnkami tmavě šedého jílu /5 %/ a s příměsí malých kamínků jílovce /45 %/ a uhlíků /5 %/), 9243 (hnědá jílovitá hlína /25 %/ a tmavě šedá jílovitá hlína /20 %/ s příměsí malých kamínků jílovce /25 %/, uhlíků /20 %/ a mazanice /10 %/), 9244 (tmavě šedá jílovitá hlína se skvrnkami hnědého jílu /5 %/ a s příměsí kamínků jílovce /5 %/), 9245 (hnědá jílovitá hlína) a 9246 (omylem nepopsána). Celková mocnost tohoto souvrství činila až 1,05 m. Vkop pro zeď 903 byl hlouben z úrovně uložení 9244. Následovala blíže nepopsaná uložení 9247, související s výstavbou zdi 904 (zeď souseda č. p. 303).

Obr. 10. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řezy E a F. Kreslili M. Křemen a J. Frolík.

4.2.4. Řez F

Jižní stěna stavební jámy byla dokumentována dvěma úseky řezů. U východního konce to byl řez F dlouhý jen 1,5 m s cílem zachytit stratigrafickou situaci zdi 903 (městská hradba, obr. 10). Navazoval bezprostředně na řez E ve východní stěně jámy. Ve spodní části řezu sem pokračovala terénní situace z tohoto řezu, reprezentovaná skalním podložím (uloženina 9197) a půdním horizontem (uloženina 9198). Následovaly uložení 9237, 9238 a 9239 o celkové dochované mocnosti až 0,45 m. Horní část řezu tvořila vkop (objekt 509) pro zeď z jílovcových kamenů (zeď 903) dochovaná v šířce 1,5 m a výšce 1,4 m. Jednalo se o základové zdivo, na které nasedala obdobně provedená zeď o šířce 1 m a dochované výšce 0,5 m. Od základového zdiva byla oddělena ústupkem o šířce 0,5 m.

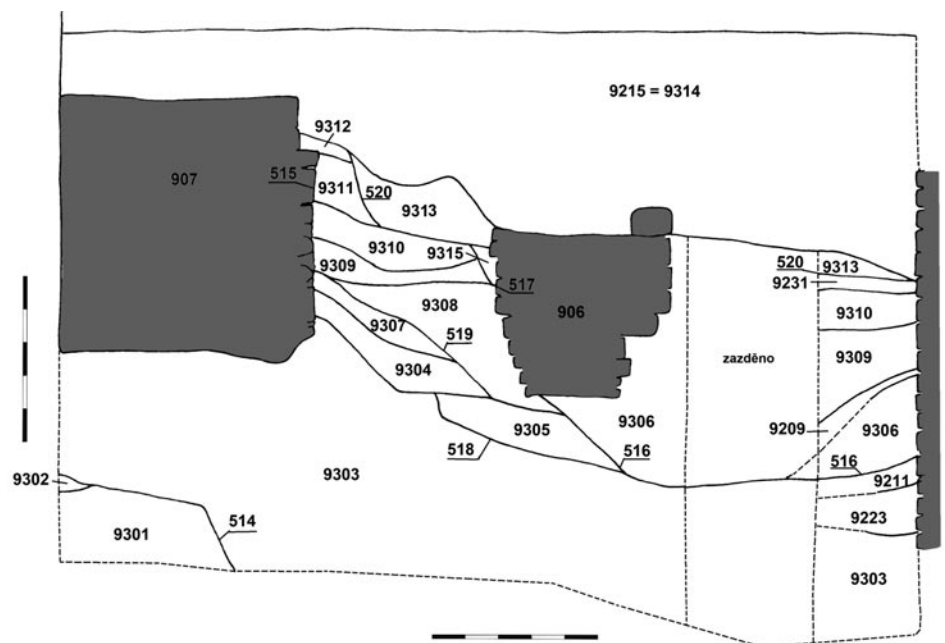
4.2.5. Řez G

Řez G byl dokumentován u západního konce jižní stěny stavební jámy, a to v délce 2,8 m (obr. 9). Navazoval na řez B ze západní stěny a popsána byla obdobná stratigrafická sekvence jako na tomto řezu. Nejhlouběji zastížena byla rozvětralá skála (uloženiny 9196 a 9197), překrytá původním půdním horizontem (uloženina 9198), na jehož povrchu se dochoval proplást uhlíků. Do půdního horizontu byl zahlouben objekt (výkop 521), pokračující sem z řezu B. Malý úsek západní stěny byl mírně nálevkovitě rozevřený. K neúplné šířce 1,3 m z řezu B je možné doplnit kolmý (a také neúplný) rozměr 0,6 m. Vyplněn byl uloženinou 9224. Poté následovala stratigrafická sekvence odpovídající řezu B: 9221–9222–9223–9211–9210–9209–9201–9225. Dále bylo zjištěno pokračování objektu 506, kde se dochovala západní stěna, přecházející oblé do plochého dna. K neúplné šířce 0,9 m z řezu B lze doplnit kolmý (neúplný) rozměr 0,4 m. Také jeho výplň byla stejná (9228–9229–9230). Překryt byl uloženinou 9231, na níž nasedaly blíže nepopsané novověké navážky (uloženina 9215). Do nich se zahluboval vkop (výkop 513) pro východní zeď sklepa bořeného domu (zeď 905). Zeď měla šířku 0,9 m. Sklep měl šířku 3,4 m. Podél zdi se sousedem (zeď 909, č. p. 86) byla dokumentována západní zeď sklepa (zeď 908) o stejné šířce jako zeď 905. Obě zdi sklepa byly provedeny z jílovcových kamenů, spojovaných hnědým jílem.

4.3. Profil H

Výkopové práce pokračovaly jižním směrem a odhalená terénní situace byla dokumentována 14. 7. 2003 (profil H – 5,3 m), a to ve východní části parcely (obr. 11). Řez zahrnul terény mezi zdí souseda (č. p. 303) a zdí rušeného sklepa, tj. celý řez s dochovanými terény napříč parcelou (obr. 3). Výkop dosáhl hloubky 3,3 m. V jihovýchodním rohu bylo v hloubce 2,7 m dosaženo podloží v podobě červenohnědého prachového jílu (uloženina 9301). Na něj nasedal malý zbytek původního půdního horizontu (uloženina

Obr. 11. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řez H. Kreslil J. Frolík.

9302 – šedá prachová hlína s malou příměsí malých oblázků). Z této úrovně se do podloží zahluboval rozsáhlý objekt (výkop 514) o dokumentované (neúplné) šířce 4,4 m a neúplné hloubce 0,9 m (dna nebylo dosaženo). Jediná přístupná stěna byla šikmá a rovná beze stop úprav. Výkop byl zaplněn tmavě šedohnědou prachovou hlinou (uloženina 9303) se skvrnkami béžového prachového jílu a s příměsí mazanice (20 %), malých až středních kamínků (10 %) a uhlíků (10 %). Jeho charakter odpovídá spáleništi, které výkop 514 vyplnilo a uložilo se až 1,1 m nad jeho povrch. V západní části byly na jeho povrchu zjištěny dvě uloženiny (9223 – směs tmavě šedé jílovité hlíny /45 %/ a hnědého jílu /45 %/ s příměsí mazanice /5 %/ a malých kamínků /5 %/ a 9211 – hnědé malé až střední kamínky jílovce) o celkové mocnosti 0,5 m. Přibližně uprostřed byl zjištěn do spáleniště zahloubený zbytek objektu (výkop 518) o neúplné délce 1,15 m a dochované hloubce 0,3 m. Vyplněn (uloženina 9305) byl převážně uhlíky (95 %) a mazanicí (5 %). Je možné, že se jedná o horní část výplně objektu 514.

Nad ním se uložily dvě uloženiny charakteru sídlištních vrstev (9304 – světle šedá prachová hlína s příměsí uhlíků /10 %/ a 9307 – světle černohnědá prachová hlína s příměsí malých kamínků /5 %/ a uhlíků /5 %/) o celkové mocnosti až 0,45 m. Povrch terénu tím dosáhl úrovně přibližně 1,5 m od současného povrchu. Do povrchu uloženiny 9307 byl vyhlouben větší jámový objekt (výkop 519) o dokumentované šířce 1,4 m a hloubce až 1,25 m. Vyplněn byl kamenitou destrukcí (90 % malých jílovcových kamínků až kamenů s příměsí 10 % hnědočerveného jílu). Do výplně tohoto objektu se zahluboval další jámový objekt (výkop 516) situovaný v severní části řezu (dokumentovaná šířka 2,3 m, hloubka je minimálně 0,5 m). Vyplněn byl světle šedou jílovitou hlinou (uloženina 9306) s příměsí mazanice (20 %) a malých až velkých kamínků (10 %). Jeho charakter odpovídá spáleništi. Horní část výplně tvořila uloženina 9209 (uhlíky). Nad výkopem 516 se uložilo souvrství o mocnosti až 0,8 m, tvořené uloženinami 9309 (zelenošedá prachová hlína s příměsí uhlíků /15 %/ a malých až velkých kamínků /10 %/), 9310 (světle šedohnědý prachový písek s příměsí malých oblázků /10 %/, uhlíků /10 %/ a mazanice /5 %/) a 9311 (tmavě šedohnědá písčitá hlína s příměsí uhlíků /15 %/ a mazanice /5 %/). U severního konce řezu se na uloženině 9310 uložil žlutý jíl s příměsí mazanice (5 %), uhlíků (5 %) a malých až velkých kamínků (5 %) – uloženina 9231.

Z povrchu uloženiny 9311 (tj. 0,75 m pod současnou úrovní povrchu) byl hlouben vkop (výkop 515) pro založení zdi z lomového kamene (zeď 907, jílovec) spojené nesoudržnou hnědou maltou ve směru sever–jih. Rozlišit můžeme základovou partii (úplná výška 1,2 m), oddělenou od dochované části nadzemního zdiva (0,35 m) ústupkem o šířce 0,1 m. Šířku zdiva nelze určit, přístupná byla v rozsahu 1,6 m. Základový ústupek překryla uloženina 9312 (50 % světle žluté maltové drti a 50 % malých fragmentů malty, tj. stavební vrstva). Pravděpodobně z téže úrovně (tj. povrch uloženiny 9311) byl

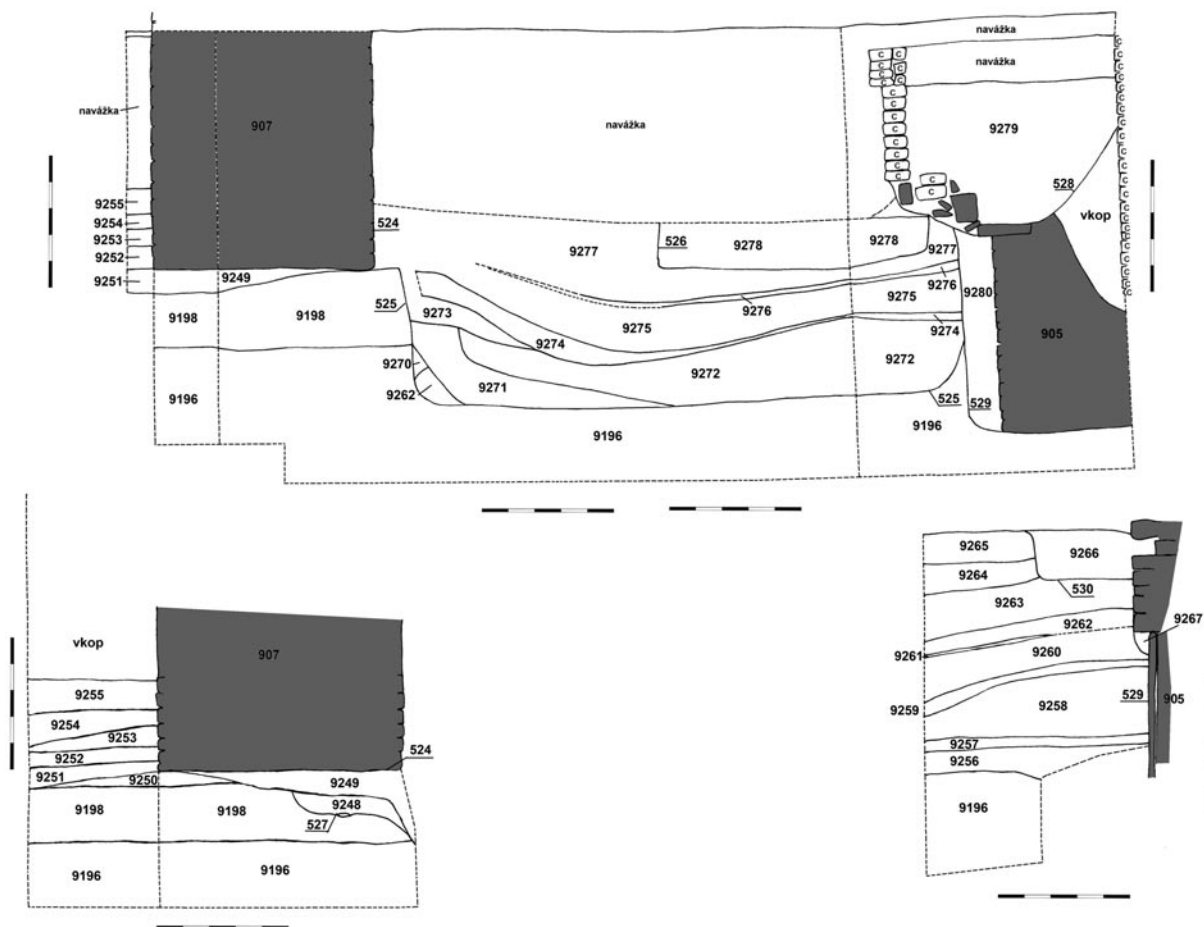
hlouben vkop (výkop 517) pro další zeď (zeď 906) přibližně uprostřed dokumentovaného řezu, také ve směru sever–jih. Zeď z lomového kamene spojovaného běžovým prachovým jílem byla až 1,1 m široká a dochovaná výška činila 1,15 m. Zeď téměř vyplnila vkop, na jižní straně byl vyplněn uloženinou 9315 (světle šedohnědý prachový jíl s příměsí uhlíků /5 %/). Zeď 906 a stavební vrstva 9312 byly porušeny objektem (výkop 520) s plochým dnem (dokumentovaná neúplná šířka 3,5 m, dochovaná hloubka až 0,4 m), vyplněný světle šedohnědým hlinitým pískem s příměsí kamenů /20 %/, malty /15 %/ a uhlíků /5 %/. Povrch dokumentovaných archeologických terénů tím dosáhl úrovně až 0,6 m pod současným povrchem. Zbytek tvořily blíže nepopsané novodobé navážky (uloženina 9215=9314) a na západní straně řezu zeď novodobého sklepa.

4.4. Profil I

Další příčný řez byl dokumentován jen 0,5 m od předchozího řezu H, tehdy v jižní stěně postupujícího výkopu v období mezi 24. červencem a 8. srpnem 2003. Měl délku 7,5 m, tj. obsáhl terénní situaci mezi zdí sousedního domu č. p. 303 na východě a zdí bořeného domu na západě (*obr. 3*). Na východní straně na něj navázal kratší řez, dokumentovaný ve východní stěně jámy na hranici pozemků (*obr. 12*). Výkop byl hluboký 3,5 m od povrchu. Jeho spodní část tvořilo rozvětralé skalní podloží, tvořené převážně hnědým jílem (uloženina 9196), zachycené v mocnosti až 1,05 m. Na něj nasedal původní půdní horizont (uloženina 9198) v síle 0,65 m. Povrch terénu se nacházel 1,8 m od současného. Do něho se zahlubovala mělká jáma (výkop 527), dochovaná v nevelkém zbytku (délka na řezu 0,85 m, hloubka 0,2 m) se zvlněným dnem a široce rozevřenou západní stěnou. Vyplněn byl hnědými malými kamínky jílovce, tj. překopaným skalním podložím (uloženina 9248). Překrývala ho uloženina 9249 (šedá jílovitá hlína se skvrnami hnědého jílu /10 %/ a s příměsí uhlíků /10 %/, malých až velkých oblázků /10 %/, mazanice /5 %/ a malých kamínků jílovce /5 %/) silná až 0,2 m. Střední část řezu zaujímal rozsáhlý objekt (výkop 525) zahluobený do podloží (hloubka 1,0 m). Měl ploché a rovné dno, přecházející oble v kolmé stěny. Délka (úplná) na řezu činila 5,3 m. Vyplněn byl sérií uloženin. U západní stěny byly dokumentovány uloženiny 9262 (hnědý jíl) a 9270 (hnědý jíl s příměsí malých kamínků jílovce /50 %/), obojí zřejmě opad ze stěny objektu. Překryla je v západní polovině uloženina 9271 (tmavohnědá jílovitá hlína s příměsí malých kamínků jílovce /50 %/, malých oblázků /10 %/ a uhlíků /5 %/). Nad ní vyplnila celou šířku objektu uloženina 9272 (hnědá jílovitá hlína s příměsí uhlíků /10 %/, malých kamínků jílovce /10 %/, malých oblázků /5 %/ a hrudek mazanice /5 %/) o síle až 0,6 m. U západní stěny ji překryla uloženina 9273 (hnědá jílovitá hlína s velkou příměsí mazanice /50 %/ a malých oblázků /30 %/). Výše položené uloženiny již obsáhly celou šířku objektu – uloženina 9274 (hnědá jílovitá hlína s velkou příměsí uhlíků /80 %/ a malých jílovcových kamínků /10 %/), 9275 (šedá jílovitá hlína s příměsí malých kamínků /10 %/, malých oblázků /5 %/ a uhlíků /5 %/), 9277 (hnědá jílovitá hlína s velkou příměsí uhlíků /80 %/ a malých jílovcových kamínků /10 %/) a 9278 (šedá jílovitá hlína s příměsí malých kamínků /10 %/, malých oblázků /5 %/ a uhlíků /5 %/). Toto souvrství o mocnosti až 1 m objekt vyplnilo a pravděpodobně přesáhlo přes jeho okraje (uloženina 9277). Povrch terénu se tehdy nacházel 1,3 m od současného povrchu.

Na povrch uloženiny 9249 dosedala základová spára (výkop 524) zdi 907, dokumentované u západního okraje řezu. Zeď (907) zasahovala do výkopu v šířce 1,1 m (*obr. 13*). Zděna byla z lomového jílovce spojovaného nesoudržnou hnědou maltou. Dokumentována byla ve výšce 1,25 m a na řezu se jednalo o základovou partii. Vztah k objektu 525 byl narušen a nebylo ho možné jednoznačně určit. Terénní situace svědčí spíše pro vyšší stáří objektu 525.

Další vývoj je spojen s novověkem. Do povrchu výplně objektu 525 byl zahluoben objekt (výkop 526) s rovným a plochým dnem a kolmými stěnami o (úplné) šířce 2,1 m a dochované hloubce 0,4 m. Vyplněn byl hnědou hlínou s příměsí zlomků cihel, kamenů a zlomků kachlů (uloženina 9278). Terénní situaci nad tímto objektem tvořily novodobé, blíže nedokumentované navážky. U východního konce se do nich zahluboval vkop (výkop 529) pro zeď 905 z lomového jílovce, spojovanou světle okrovým jílem o šířce 1,3 m a dochované výšce 1,7 m. Zeď měla směr sever–jih. Mezera mezi zdí a stěnou vkopu byla vyplněna šedou jílovitou hlínou se skvrnami okrového jílu a příměsí uhlíků (10 %), kamenů (10 %) a mazanice (10 %). Označena byla jako uloženina 9280. Úroveň terénu, z něhož byla zeď stavěna, se ne-

Obr. 12. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řez I. Kreslili M. Křemen a J. Frolík.

dochovala, ale vkop pro ni porušil západní okraj objektu 525 a mírně narušil jeho výplň. Mladší zásah do zdi představuje výkop pro cihlovou zeď u západního konce řezu a následně výkop (528) pro kolektor zděný z cihel o šířce 1,8 m a hloubce 1,5 m, vyplněný (uloženina 9279) směsí světlého okrového jílu a hnědé jílovité hlíny s příměsí kamínků jílovce (10 %), uhlíků (10 %) a mazanice (5 %). Překryt byl blíže nepopsanou novodobou navážkou.

Dokumentována byla také malá část řezu v západní stěně stavební jámy, tj. u severního líce zdi 907, a to v délce 1 m. Na skalní podloží (uloženina 9196) a půdní horizont (uloženina 9198) zde nasedá 0,08 m silná uloženina 9250 (kamínky jílovce), blízká uloženině 9248 v objektu 527 na jižním profilu. Překrývají ji uloženiny 9249 (viz

Obr. 13. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Torzo městské hradby stavěné za Arnošta z Pardubic, uchované v dělící zdi mezi č. p. 87 a č. p. 303. Foto M. Křemen.

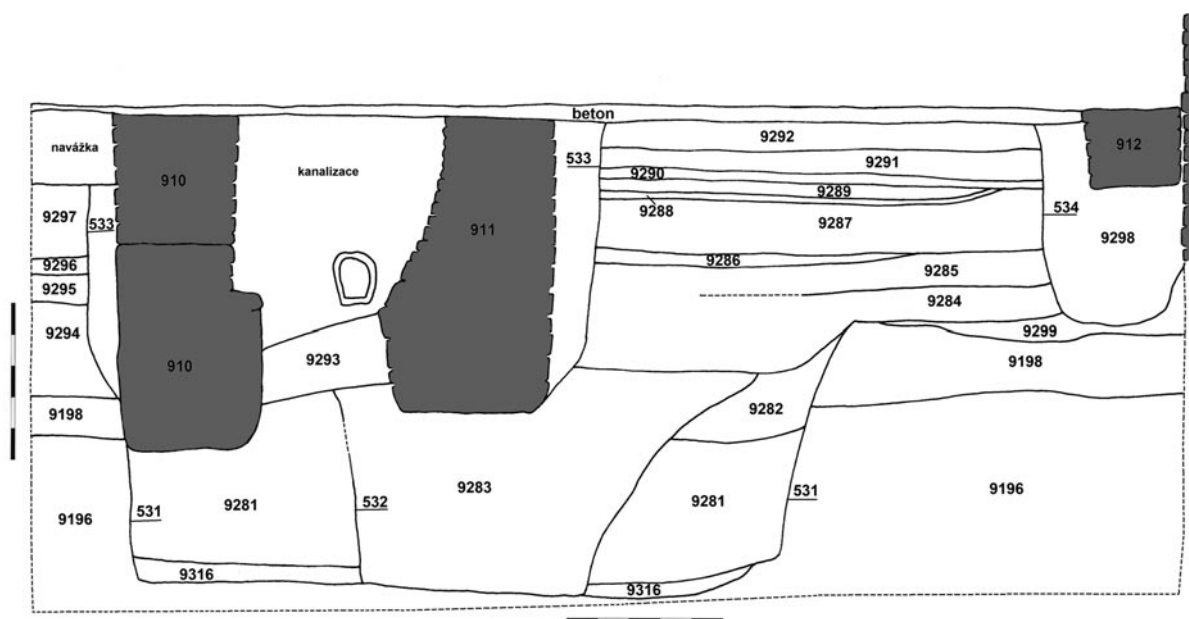

výše) a 9251 (tmavě hnědá jílovitá hlína se skvrnami hnědého jílu /20 %/). Následuje série uloženin o celkové mocnosti 0,75 m, a to odspoda – uloženina 9252 (směs hnědého jílu a šedé jílovité hlíny), 9253 (tmavě hnědá jílovitá hlína s příměsí malých oblázků /20 %/), 9254 (směs hnědého jílu a šedé jílovité hlíny) a 9255 (tmavě hnědá jílovitá hlína). Terén výše, až k povrchu (mocnost 1,25 m), je narušen vkopem pro odpadní jímku sousedního domu. Stratigrafický vztah ke zdi 907 je takový, že zeď porušuje uloženinu 9255, ale úroveň terénu, z něho byla hloubena, se nedochovala.

Již 24. 7. 2003 byl dokumentován úsek terénu, přiléhající k západní stěně sklepa bořeného domu, tj. ve východní části parcely (obr. 12). Měl délku 2 m a dosáhl hloubky 2,8 m od tehdejšího povrchu. Dno tvořilo rozvětralé skalní podloží (uloženina 9196), na které nasedalo souvrství o celkové mocnosti až 1,85 m, tvořené sérií uloženin. Od spodu to byly uloženiny 9256 (hnědá jílovitá hlína s příměsí oblázků /5 %/), 9257 (hnědá jílovitá hlína s velkou příměsí uhlíků /50 %/, mazanice /10 %/ a kamínků jílovce /5 %/), 9258 (hnědá jílovitá hlína s příměsí malých jílovcových kamínků /20 %/, mazanice /10 %/ a uhlíků /10 %/), 9259 (hnědá jílovitá hlína s velkou příměsí uhlíků /50 %/, mazanice /10 %/ a kamínků jílovce /5 %/), 9260 (hnědá jílovitá hlína s příměsí malých jílovcových kamínků /20 %/, mazanice /10 %/ a uhlíků /10 %/), 9261 (hnědá jílovitá hlína s velkou příměsí uhlíků /50 %/, mazanice /10 %/ a kamínků jílovce /5 %/), 9262 (hnědá jílovitá hlína s příměsí malých jílovcových kamínků /20 %/, mazanice /10 %/ a uhlíků /10 %/), 9263 (tmavě hnědá jílovitá hlína s příměsí malých oblázků /10 %/, jílovcových kamínků /10 %/ a uhlíků /5 %/), 9264 (světle hnědá jílovitá hlína s příměsí malých oblázků /10 %/, jílovcových kamínků /10 %/ a uhlíků /5 %/) a 9265 (tmavě hnědá jílovitá hlína s příměsí malých oblázků /10 %/, jílovcových kamínků /10 %/ a uhlíků /5 %/). Do povrchu uloženiny 9265 byl vyhlouben objekt (výkop 530) s plochým a rovným dnem a mírně nálevkovitě rozevřenou východní stěnou. Dochovaná délka činila 0,75 m, hloubka 0,35 m). Vyplněn byl směsí fragmentů mazanice (70 %) a uhlíků (30 %) a označen jako uloženina 9266. Do výplně tohoto objektu byl vyhlouben vkop (výkop 529) pro zeď 905 z jílovcových opracovaných bloků o dokumentované výšce 2,0 m (spodní část byla zasypaná). Spodní část zdi, která se dochovala jen jako základové zdivo, byla obložena na výšku postavenými plochými kameny. Vkop byl zasypan světle hnědým jilem. Nad dochovanou korunou zdi se nacházely jen novodobé navážky o mocnosti 0,2 m.

4.5. Profil J

Nejjižněji situovaný řez napříč parcelou se nacházel 4 m od uliční čáry. Jeho délka dosahovala 7,5 m od zdi západního souseda (č. p. 86). Na jihu nedosahoval až ke zdi se sousedním domem, protože musel být vedle výkopu ponechán komunikační koridor (obr. 3). Jeho hloubka činila 3,3 m (obr. 14 a 15). Ve

Obr. 14. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řez J. Kreslil J. Frolík.

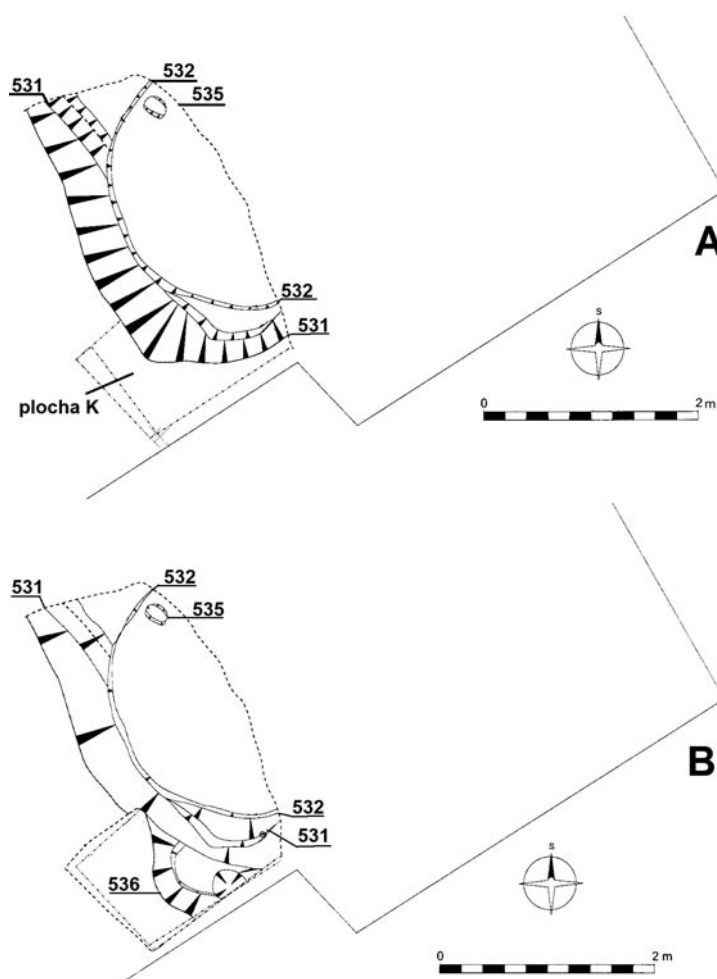
výkopu bylo dosaženo podloží, tvořené jílovitou hlínou (uloženina 9196 o dokumentované mocnosti až 1,25 m. Na něj nasedal původní půdní horizont o mocnosti až 0,55 m (uloženina 9198). V západní části se na něm uložila šedá jílovitá hlína s příměsí (10 %) malých až středních kamínků (uloženina 9299) o mocnosti až 0,15 m. Povrch podloží (včetně půdního horizontu) se nacházel v úrovni 1,4 m od tehdejšího povrchu.

Z úrovně povrchu uloženiny 9198 byl vyhlouben objekt (výkop 531) plochým a rovným dnem, kolmou východní stěnou a mírně nálevkovitě rozevřenou západní stěnou (obr. 14). Objekt byl částečně prozkoumán v ploše, a to jeho jihozápadní část (obr. 16, 18 a 19). Dochovaný úsek jižní stěny se mírně nálevkovitě rozvířal. Zvláštní úprava stěn nebyla evidována. Jeho úplná šířka činila 4,4 m, dochovaná (neúplná) délka 3,1 m. Zjištěná hloubka je 1,8 m. Na dně objektu byla zjištěna až 0,1 m silná uloženina 9316 (tmavě šedá prachová hlína s příměsí uhlíků /10 %/ a malých až středních kamínků /10 %/), pravděpodobně uloženina z doby funkce. Na ní se uložila až 1,2 m silná uloženina 9281, tvořená černohnědým písčitým jílem a příměsí mazanice (30 %) a uhlíků (10 %). Obdobný charakter měla i následující uloženina 9282 (černohnědá písčitá hlína s velkou příměsí mazanice /40 %/ a uhlíků /10 %/). Obě uloženiny mají charakter spáleniště o celkové mocnosti až 1,5 m.

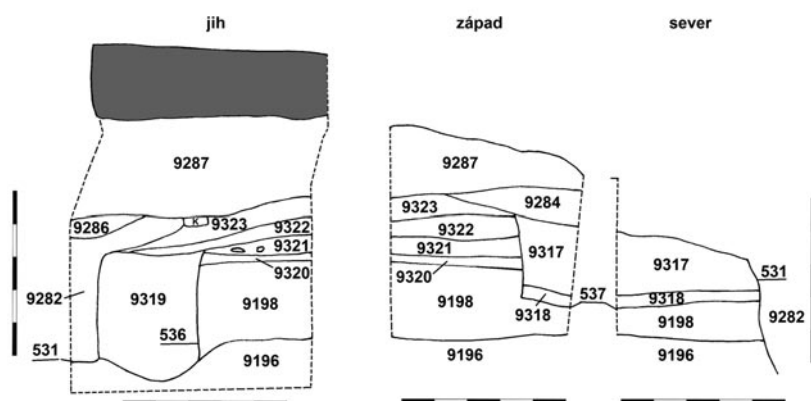
Do zaplněného objektu byl vyhlouben nový objekt (výkop 532) pravděpodobně kruhového nebo oválného půdorysu (obr. 16, 18 a 19). Stěny se nálevkovitě rozvířaly (východní méně a západní více), dno bylo ploché a rovné. U horního okraje měl šířku 2,7 m, kolmý (neúplný) rozměr byl 2,4 m, u dna tyto hodnoty činí 1,5 × 2,35 m. U severního okraje byla do dna zahlubena oválná kúlová jamka (výkop 535) o rozměrech 0,25 × 0,2 m a hloubce 0,1 m. Vyplněna byla šedým prachovým jílem s příměsí (10 %) malých kamínků (uloženina 9325). Kúlovou jamku nelze jednoznačně spojit s objektem 532, mohla náležet i ke stratigraficky staršímu objektu 531. V tom případě by se dochovala jen její spodní část. Výkop 532 byl u dna vyplněn uloženinou 9324 (světle šedý prachový písek se skvrnami světlé žlutobéžové prachové hlíny /40 %/, příměsí

Obr. 15. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řez J před zahájením dokumentace. Pohled od severu. Foto autor.

Obr. 16. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Zkoumaná plocha s řezy K1 až K3. A – 1. fáze; B – 2. fáze. Vyhotovala společnost PERES.

Obr. 17. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řezy K1, K2 a K3. Kreslil J. Frolík

Obr. 19. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Plocha s řezy K po vybrání výplně objektů 531, 532 a kůlovou jamkou 535. Pohled shora. Foto autor.

Obr. 18. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Plocha s řezy K po vybrání výplně objektů 531 a 532. Pohled od východu. Foto autor.

malých až velkých kamínků /10 %/ a uhlíků /5 %/; na bázi byl uhlíkatý proplástek o síle 2–3 mm) o mocnosti 0,1 m. Zbylou část výplně (uloženina 9283) představovala tmavošedá jílovitá hlína s příměsí mazanice (15 %), uhlíků (10 %) a malých až středních kamínků (10 %).

Zaplněné objekty 531 a 532 překryla série uloženin. Z nich se ve východní části dochovala jedna uloženina 9293 (světle žlutohnědý prachový jíl s příměsí mazanice /20 %/, uhlíků /10 %/ a malých kamínků až kamenů /10 %/) charakteru spáleníště. Nad západní části objektu se vytvořila sekvence sídlištních vrstev o celkové mocnosti až 1,6 m. Nejnižše to byla světle hnědá prachová hlína s příměsí malých až středních kamínků (10 %) a uhlíků (5 %), označená jako uloženina 9284. Ta prosedala do výplně obou objektů. Nad ní se nacházely uloženiny 9285 (šedá prachová hlína s příměsí malých až středních kamínků /10 %/, malých oblázků /5 %/ a s nahodilými uhlíky), 9286 (světlá červenohnědá písčité hlína s příměsí malých oblázků /40 %/ a malých fragmentů cihel /30 %/; pravděpodobně povrch dvora), 9287 (světle hnědá písčité jílovitá hlína s příměsí malých a velkých kamínků /10 %/, uhlíků /5 %/ a nahodilými malými fragmenty malty a cihel), 9288 (tmavohnědá prachová hlína s malými až velkými kamínky jílovce /60 %/, zřejmě také povrch dvora), 9289 (světle hnědá písčité jílovitá hlína s příměsí malých a velkých kamínků /10 %/, uhlíků /5 %/ a nahodilými malými fragmenty malty a cihel), 9290 (světle béžově žlutý prachový jíl charakteru podlahy /?/), 9291 (tmavohnědá písčité jílovitá hlína s příměsí malých a velkých kamínků /10 %/, uhlíků /5 %/ a nahodilými malými fragmenty malty a cihel) a 9292 (světle béžově žlutý prachový jíl charakteru podlahy /?/).

Oddělený fragment stratigrafie představuje východní část řezu se souvrstvím o mocnosti 1,4 m. Na uloženině 9198 (viz výše) byla dokumentována uloženina 9294 (světle hnědošedý písčité jíl s příměsí malých až velkých kamínků /40 %/ a nahodilými fragmenty cihel). Na ní se uložily uloženiny 9295 (tmavohnědá prachová hlína s příměsí malých až velkých kamínků /20 %/), 9296 (světle žlutá prachová hlína, ve stejné úrovni jako uloženina 9286) a 9297 (tmavohnědá prachová hlína s příměsí malých až velkých kamínků /20 %/). Do této části stratigrafie a do souvrství v západní části řezu, které uzavírá uloženina 9292, byl vyhlouben přibližně uprostřed vkop (výkop 533) pro postavení zdi (zeď 911) z lomového jílovce spojovaného světle žlutým hlinitým pískem o dochované výšce 1,9 m (a tak i zahloubené do popsáných souvrství) a šířce 1,1 m. O 0,8 m východněji byla ze stejné úrovně a do stejného výkopu založena zeď (910) také z lomového jílovce, ale spojovaného světle šedou jílovitou hlínou. Ze zdi se dochovala základová část o výšce 1,15 m a šířce 0,9 m. Na ni ústupkem o šířce 0,2 m nasedala dochovaná část zdiva nadzemního (výška 0,8 m a šířka 0,8 m), zděná z lomového jílovce na maltu. Ojedinele se objevuje zlomek cihly a ze spodní části byl vyjmut celý glazovaný kachel. Prostor mezi oběma zdmi by zničen výkopem pro kanalizaci. Východně od zdi 910 se po jejím postavení uložila blíže nepopsaná novodobá navážka. U západního konce řezu se z povrchu uloženiny 9292 zahlubovala jáma (výkop 534) o šířce 0,95 m a hloubce 1,35 m. Hlouben by podél zdi sousedního domu č. p. 86 a jedná se pravděpodobně o výkop pro jeho základ. Vyplněn byl tmavě šedohnědým prachovým jílem s příměsí malých kamínků až kamenů (30 %) a uhlíků (10 %) a označen jako uloženina 9298. Do něho se zahlubovala recentní zeď 912. Stratigrafii uzavřel současný beton.

4.6. Profily K

Po rozebrání souvrství s objekty 531 a 532 bylo možné ještě vyhloubit sondu mezi nimi a zdí souseda č. p. 86 o rozměrech 1,5 × 1,2 m a poznat vývoj vně zmíněných objektů (*obr. 3, 17, 20 a 21*). Zkoumané souvrství lze propojit se stratografií na řezu „J“. Podloží tvoří uloženina 9196 v hloubce 1,4 m od tehdejšího povrchu. Na povrchu byla evidována uloženina 9320 (světle šedohnědá prachová hlína se skvrnami červenohnědého prachového jílu /15 %/ a příměsí malých až středních kamínků /5 %/) a na ní další uloženina 9321 (tmavě šedohnědá prachová písčité hlína s příměsí malých až velkých kamínků /10 %/ a malých oblázků /5 %/ a uhlíků /5 %/), obě o celkové mocnosti 0,2 m – *obr. 23*). Z povrchu uloženiny 9321 byla vyhloubena jáma (výkop 536), pravděpodobně kruhová a jen zčásti dochovaná, s výplní (uloženin 9319), tvořenou světle šedohnědou prachovou hlínou se skvrnami červenohnědého prachového jílu (15 %) a příměsí malých až středních kamínků (5 %), tj. podobnou uloženině 9320. Dochované rozměry objektu činí 0,8 × 1,05 m a hloubka 0,85 m (*obr. 16, 22 a 23*). Po zániku objektu 536 se přes jeho povrch uložilo až 0,25 m silné souvrství, tvořené uloženinami 9322 (světle červenohnědý písčité jíl s příměsí malých kamínků a oblázků /15 %/ a nahodilými uhlíky) a 9323 (tmavě hnědý hlinitý písek

Obr. 20. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Plocha s řezu K po rozšíření. Na dně objekt 536. Pohled od východu. Foto autor.

Obr. 21. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Plocha s řezu K po rozšíření. Na dně objekt 536. Pohled od jihovýchodu. Foto autor.

Obr. 22. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Plocha s řezy K po rozšíření v úrovni podloží. Na dně objekt 536. Pohled shora. Foto autor.

Obr. 23. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. Řez K1. Vlevo okraj objektu 531, v řezu patrný objekt 536. Pohled od severu. Foto autor.

s příměsí malých oblázků /20 %/, uhlíků /5 %/ a mazanice /5 %/). Do stratigraficky mladší uloženiny 9323 byl vyhlouben výkop 531, který byl popsán výše u profilu J s výplní/uloženinou 9282, která zde přesáhla přes jeho okraj. Tato výplň byla obdobně jako na řezu J překryta uloženinou 9284 (zde o mocnosti 0,15 m).

Na severním řezu byl z téže úrovně (uloženina 9323) vyhlouben další objekt (výkop 537), zachycený jen okrajovou částí. Měl kolmou jižní stěnu a rovné dno, hloubka činila až 0,55 m. Dokumentované (neúplné) rozměry byly 0,4 × 0,9 m. Na dně se uložila světle žlutá prachová hlína s příměsí mazanice (10 %), uhlíků (10 %) a nahodilými malými kamínky (uloženina 9318). Vlastní výplň objektu tvořila světle šedohnědá prachová hlína s nahodilou příměsí oblázků (uloženina 9317). Vztah k suterénu (výkop 531) byl porušen a nelze ho jednoznačně stanovit. Objekt byl překryt uloženinou 9284 v síle až 0,25 m (viz výše). Terén tím dosáhl úrovně 1 m od tehdejšího povrchu. Popsané zvrstvení překryla uloženina 9287 s dokumentovanou mocností 0,6 m, do níž byla zahloubena průčelní zeď bořeného domu.

5. Rozbor nálezů

Během archeologických prací bylo získáno s přihlédnutím k charakteru prací relativně značné množství archeologických nálezů. Početné menší soubory pocházejí ze vzorkování jednotlivých řezů, ale nikoliv ze všech důležitých situací (výplně objektů). Soubory rozsáhlejší byly získány v závěru záchranného výzkumu při plošném odkryvu. Jejich podstatnou část tvoří keramické zlomky. Kovové nálezy byly získány jen výjimečně. Převažují zlomky mazanice, event. uhlíky jako doklady požáru na zkoumaném místě.

5.1. Kuchyňská a stolní keramika

Keramické nálezy byly popsány a analyzovány na základě rozdělení podle technologického provedení na základě makroskopicky pozorovaných rysů (velikost a druh ostřiva, výpal, úprava povrchu a lomu, v menší míře také barva), a to na základě zkušeností s keramickými soubory z jiných regionů (Chrudimsko – Frolík 2019; Praha – Frolík 2017) a se soubory přímo z Českého Brodu (Kouřimské předměstí – Frolík 2021). Doplněno je jejich orientační stáří, zdůvodněné níže při detailním rozboru.

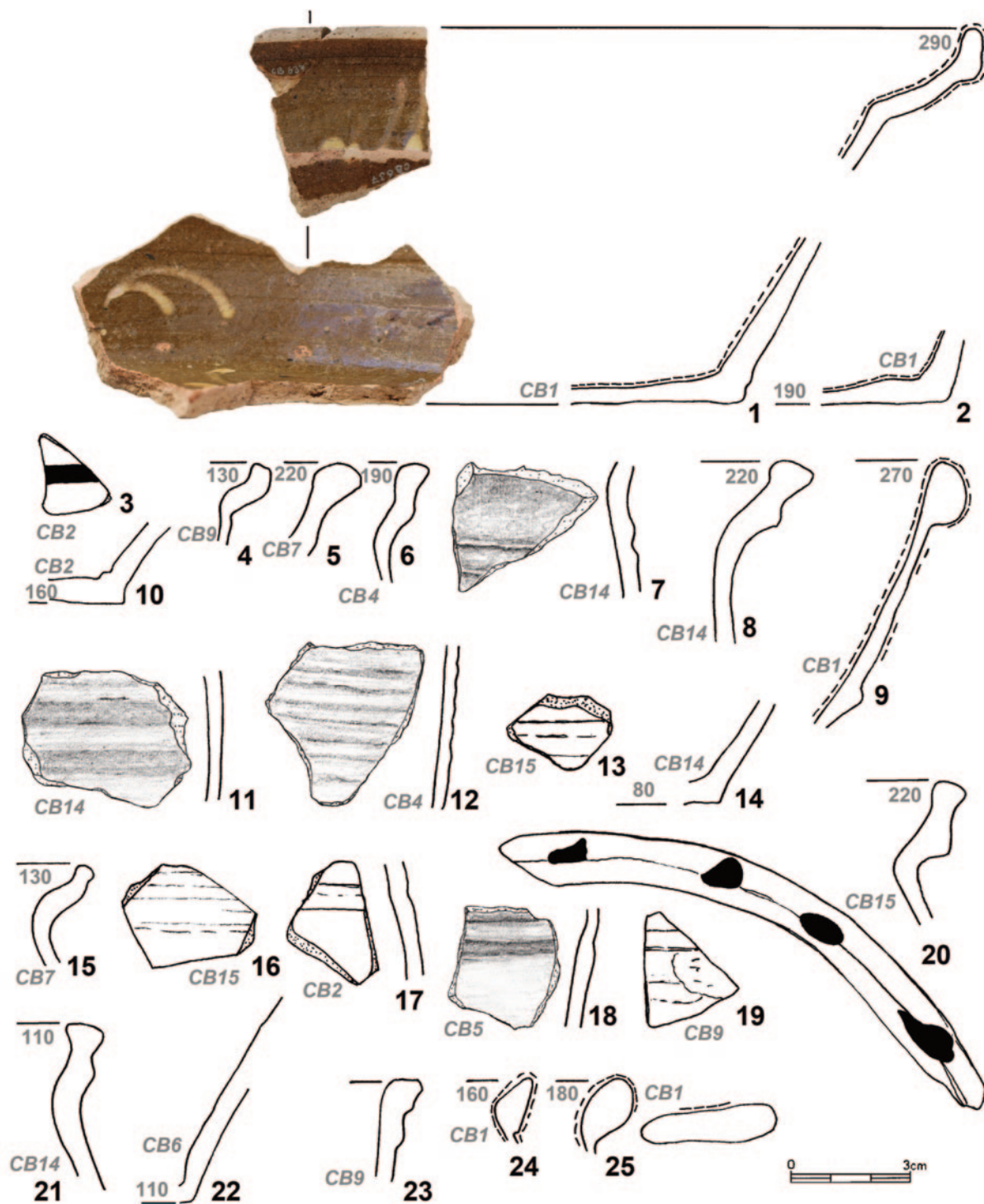
Rozlišeno celkem bylo 15 technologických skupin (keramických tříd – KT), označených CB1 až CB15.

- CB1** keramické zboží s glazurou na vnitřní straně, bez dalšího rozlišení (14.–17. století).
- CB2** redukční výpal, ostřívo převážně mikroskopické, povrch jemný, někdy leštěný či kovově lesklý, lom šedý či bělošedý, vytáčení, odstíny šedé barvy (14.–17. století).
- CB3** redukční výpal, jemnější ostřívo, hladký povrch, vytáčení, převážně hnědé a šedé odstíny (14.–15. století).
- CB4** spíše redukční výpal, ostřívo s jemnými šupinkami slídy, především na povrchu, hladký nebo jemně krupičkový povrch (13.–14. století), tzv. keramika „hradištní tradice“.
- CB5** oxidační výpal, jemnější ostřívo s nepočetnými šupinkami slídy v hmotě, hladký povrch, hnědé a hnědošedé odstíny (13.–15. století).
- CB6** sendvičový efekt, jemné ostřívo, velmi jemné šupinky slídy, tenkostěnný, povrch hladký až mírně kožovitý, kvalitní výpal (14.–15. století).
- CB7** sendvičový efekt, výraznější ostřívo bez slídy, povrch hladký až kožovitý, hnědé odstíny (14.–15. století).
- CB8** oxidační výpal, ostřívo tvořené jemnými šupinkami slídy a pískem, hladký povrch, pravděpodobně obtáčení (12./13.–14. století), tzv. hradištní keramika.
- CB9** oxidační výpal, jemná keramická hmota, jemný povrch, vytáčení, světlé barvy, nejčastěji béžové a světle hnědé odstíny (14.–16. století).
- CB10** oboustranně glazovaná keramika bez dalšího rozlišení (16.–19. století).
- CB11** redukční výpal, jemná keramická hmota se středním ostřivem, vytáčení, světle šedé či bělošedé odstíny (14.–16. století).
- CB12** oxidační výpal, výraznější ostřívo bez slídy, tvrdý výpal, vytáčení, převážně hnědé odstíny (14.–16. století).
- CB13** keramický materiál s příměsí tuhy ve hmotě, bez dalšího rozlišení (12.–14. století)
- CB14** oxidační výpal, písčité ostřívo bez slídy, často hojné, měkčí výpal, hladký povrch, převážně odstíny hnědé barvy (12./13.–14. století), tzv. keramika „hradištní tradice“.
- CB15** oxidační výpal, jemnější ostřívo, opticky tvrdý výpal, lom bělavý, hladký povrch, vytáčení, bělavé či okrové odstíny, často s červeným malováním (13.–15. století).

Z řezů R1 a R2 bylo získáno jen minimální množství nálezů (5 zlomků), které můžeme hodnotit společně. Mladší část tvoří zlomky glazované na vnitřní straně (keramická třída CB1, dále jen KT), kde se objevuje mísa s talířovým podokrajím a polychromní výzdobou (*obr. 24:1*). Hlubší tvary jsou datovány do 16. století a do 1. třetiny 17. století. Starší exempláře mají výzdobu hnědou a okrovou glazurou (*Blažková 2013, 212*). Doplnuje je starší zlomek třídy CB12, datované do 14.–16. století. Zařazení souboru do 16. století odpovídá stratigrafické pozici, tj. je mladší než zeď 900 (městská hradba, viz níže)

Nálezy z řezů A, B, C, D, E, F a G můžeme také posuzovat společně, protože jednotlivé řezy na sebe navazují stejně jako terénní situace v nich dokumentované. Množství nálezů získaných vzorkováním je omezené a datovatelné nálezy nebyly získány ani ze všech objektů (502, 505, 520). Stratigraficky nejstarší jsou nálezy z půdního horizontu (uloženina 9198), z něhož byly vyzdvíženy tři keramické zlomky. Jeden z nich náleží redukčně pálenému zboží (KT CB2, *obr. 24:10*), další vrcholně středověkému oxidačnímu zboží (KT CB12), poslední KT CB4, která představuje starší „hradištní tradici“ 13. a 14. století. Celkově soubor umožňuje datování do 1. poloviny 14. století. Stratigraficky nejstarší objekt 520 neposkytl časově zařaditelný materiál. Ten byl získán z následné stratigrafické fáze. Z kůlové jamky (objekt 501) byl vyzvednut jeden zlomek KT14 (13./14. století). Z jámy se stěnami obloženými kameny (objekt 503) byly získány jen dva keramické zlomky, a to okraj hrnce s profilací nepravého okruží (KT CB4, *obr. 24:4*) a zlomek s červeně malovanou linií na redukčně páleném střepu (CB2, *obr. 24:3*). Zlomky odpovídají keramice 14. století. Z jámy (objektu 507) byly vyzvednuty dva keramické zlomky KT CB8, tedy keramiky „hradištní tradice“. Je tedy možné, že představují v objektu stratigraficky náležejícímu 14. století starší příměs. Z uloženin, které tyto objekty překrývají a všechny mají spáleništní charakter s příměsí mazanice, byl získán ojedinělý fragment blíže nedatovatelné pravěké keramiky, tj. starší příměs.

Obr. 24. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1 – uloženína 9194; 2 – 9187; 3–4 – 9206; 5–7 – 9205; 8 – 9229; 9,23 – sběr; 10 – 9198; 11 – 9225; 12 – 9214; 13 – 9309; 14 – 9310; 15–17,22 – 9303; 18–20 – 9304; 21 – 9309; 24–25 – 9268A. Keramika. Glazura je na obr. 24 až 34 vyznačena čárkovaně po obvodu, červené malování černě. Kreslili M. Sedláčková a autor.

Další nálezy pocházejí až ze stratigrafické fáze po postavení městské hradby. Z objektu 506 byl získán jeden okrajový zlomek hrnce s profilací nepravého okruží keramiky „hradištní tradice“ (CB14, *obr. 24:8*) a datovatelný do 14. století. Uloženína 9225=9231 poskytla dva keramické zlomky třídy CB14, jeden zdobený rytou šroubovicí (*obr. 24:11*), tj. také ze 14. století. Další vývoj souvisí s nejstarší zjištěnou kamennou zástavbou na zkoumaném místě. Z uloženína 9205 a 9214, vzniklých po postavení zdi 902, bylo získáno šest keramických fragmentů. Starší jsou tři zlomky třídy CB14, v tom jeden okrajový

s profilací nepravého okruží (*obr. 24:6*). Také zlomek třídy CB7 má stejnou profilaci (*obr. 24:5*). Zbývající dva fragmenty náleží třídě CB4 (*obr. 24:7,12*) s výzdobou vývalkovou šroubovicí a rýhou. Převážně se jedná o zboží datovatelné do 14. století, mladší (15. století) může být zlomek třídy CB7. Ze stratigraficky mladších situací (objekt 505) nebyly získány archeologické nálezy.

Také z příčného řezu H bylo vzorkováním získáno jen malé množství nálezu (22 keramických zlomků). Terénní situaci v tomto řezu lze rozdělit na sedm stratigrafických fází. Nejstarší tvoří velký zahloubený objekt 514 s výplní, která přesahuje jeho okraj (uloženina 9303). Vyzdviženo z ní bylo 9 zlomků keramiky šesti keramických tříd. Nejpočetnější je třída CB14 (4 zlomky, 13./14. století). Oporou pro datování je okrajový zlomek hrnce s profilací nepravého okruží (CB7, *obr. 24:15*). Zastoupena je i redukčně pálená keramika třídy CB2 (*obr. 24:17*), světlá, obvykle červeně malovaná keramika (CB15, *obr. 24:16*) a vrcholně středověké oxidačně pálené zboží třídy CB6 (*obr. 24:22*). Celkově soubor náleží do (staršího) 14. století. Ze sídlištní vrstvy, která objekt 514 překryla (uloženina 9304), byly získány čtyři keramické fragmenty obdobného charakteru. Nevýraznější je okrajový zlomek hrnce s profilací nepravého okruží s červenými skvrnami na horní ploše okraje (CB15, *obr. 24:20*), další zlomky náleží třídám CB2 (redukčně pálené zboží), CB5 (*obr. 24:18*) a CB9 (*obr. 24:19*). Soubor opět náleží do 14. století.

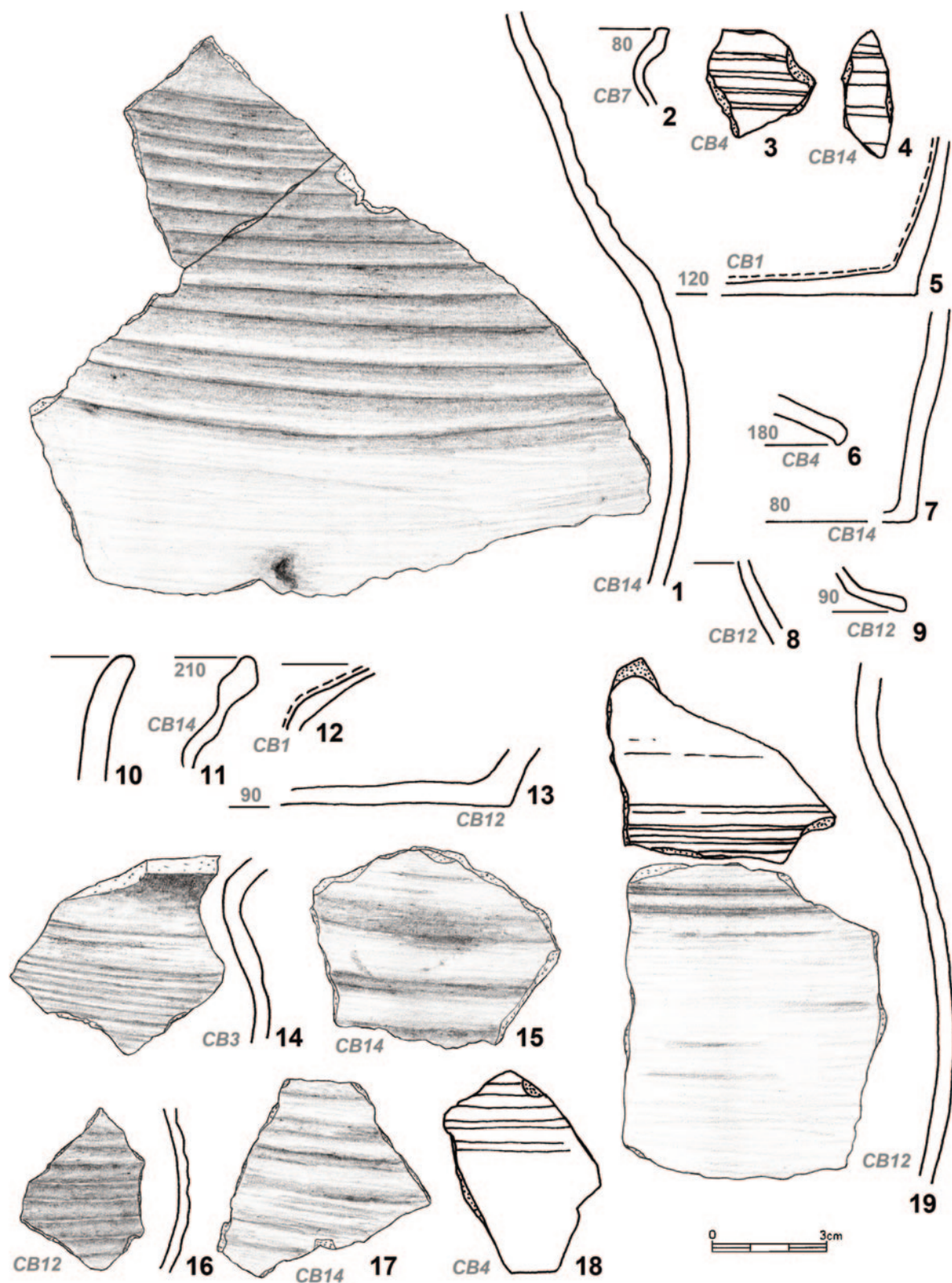
Nejpočetnější soubor byl nalezen v jámovém objektu 516 (9 zlomků). Složením se neodlišuje od předchozích. Nejvíce zastoupena je opět třída CB14 (4 zlomky) s okrajovým zlomkem s profilací nepravého okruží (*obr. 24:21*). Pro časové zařazení má význam zlomek třídy CB15 (*obr. 24:13*). Rovněž ostatní třídy (CB3, CB4 *obr. 24:14*, CB7, CB9) jsou zastoupeny po jednom zlomku. Také tento soubor lze datovat do 14. století. Objekty 518, 519 a 520 neposkytly datovací materiál.

Následující příčný řez I poskytl jen o něco málo větší soubor keramických zlomků (17 kusů). Z povrchu podloží byl vyzvednut jeden keramický zlomek třídy CB14, tj. z 13./14. století. Nejstarší stratigrafickou fází na tomto řezu představují objekty 525 a 527. Torzo jámy 527 vydalo jen zlomky dvou typologicky neurčitelných hřebíků. Suterén/zemnice 525 byl náleзовě chudý (4 zlomky). Všechny náleží zboží „hradištní tradice“, tj. třídám CB4 (2 zlomky) a CB14 (2 zlomky, v tom jednoduše profilovaný okrajový zlomek pokličky, *obr. 25:6-7*). Obě skupiny odpovídají starší části 14. století. Před postavením hradby se na místě tohoto řezu uložilo souvrství spáleništního charakteru s hojnou příměsí mazanice a uhlíků. Získáno z něho bylo sedm keramických fragmentů (*obr. 25:1-4*). Tři z nich patří opět třídě CB14, mezi nimi fragment větší zřejmě zásobní nádoby (*obr. 25:1*). Zlomek okraje malého hrnce s profilací nepravého okruží přiřazujeme ke třídě CB7 (*obr. 25:2*). Třidu CB4 zastupují dva zlomky a třídu CB9 jeden zlomek. Jedná se o směs zboží „hradištní tradice“ a oxidačně páleného vrcholně středověkého zboží, jakou můžeme očekávat ve 14. století. Z terénních situací po postavení městské hradby (objekt 526) byly získány dva velké zlomky složitěji zeleně glazovaných římsových patečních rámových kachlů (*obr. 34:1-2*), které můžeme datovat do pokročilého 17. nebo až 18. století (viz níže). Z objektu 529 pochází ojedinělý zlomek třídy CB14, který je evidentně druhotně přemístěný ze starších situací. Poslední soubor byl získán z uloženiny 9268A, související s novodobou zástavbou na parcele. Tvoří ho dva okrajové zlomky (*obr. 24:24-25*), uvnitř glazované a ovalené. Mohou pocházet ze širokého časového rozmezí 16.–18. století.

Situaci na řezu J a na ploše vymezené řezy K můžeme vyhodnotit společně. Na rozdíl od předchozích dílčích souborů se jedná o nejpočetnější celek, i když se značně liší celek získaný z řezu J a celek související s plochou K. Stratigraficky nejstarší nálezy pocházejí z půdního horizontu, kontaminovaného lidskou činností. Získáno bylo relativně největší množství pravěkých keramických zlomků (3 kusy) včetně jednoduše profilovaného okraje (*obr. 25:10*). Ani tyto zlomky nedovolují jednoznačné časové či kulturní zařazení. Přiřadit k nim můžeme 1 zlomek třídy CB12. Další etapu představuje část objektu 536 (jáma?), z něhož by vyzvednuty dva keramické zlomky, po jednom třídy CB5 a CB15. Stratigrafická pozice a především přítomnost světlé keramiky třídy CB15 vedou k datování do konce 13. nebo počátku 14. století, byť je soubor početně minimální. Do další stratigrafické fáze náleží objekty 537 a 531. Objekt 537 (torzo jámy) poskytl jen čtyři zlomky tří keramických tříd (CB9 – 2 ks; CB2 – 1 ks; CB9 – 1 ks). Nevýrazný soubor již náleží vrcholnému středověku a může být zařazen do širšího období 14.–15. století.

Výrazným objektem je suterén (objekt 531), v němž byla identifikována podlažní vrstva (uloženina 9316) s keramickými zlomky v počtu 24 kusů. Polovina náleží třídě CB14 (*obr. 28:19,24,26*), které náleží

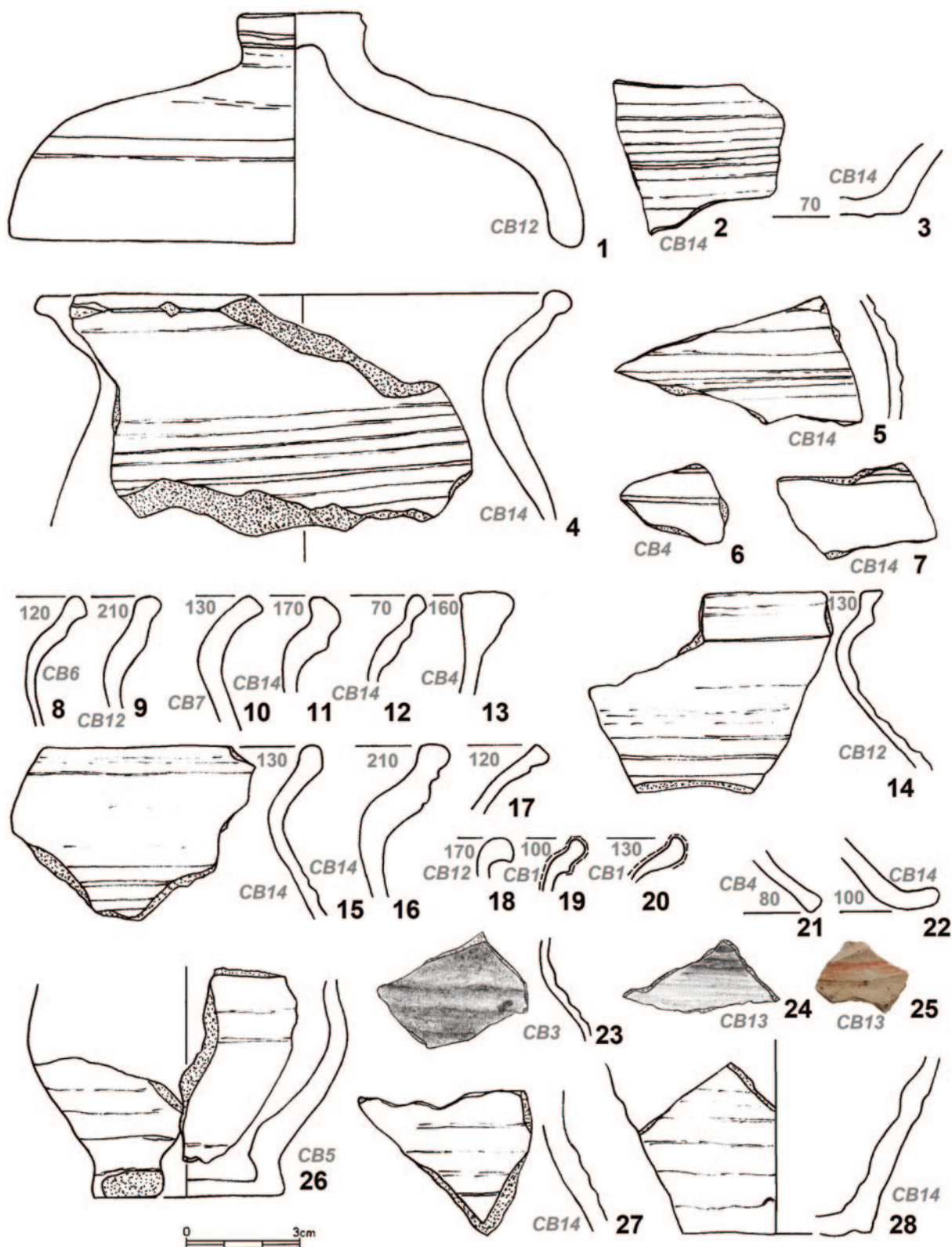

Obr. 25. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1–4 – uloženina 9276; 5 – sběr; 6–7 – 9272; 8–9,15–17 – 9282; 10 – 9197; 11–14,18,19 – 9281. Keramika. Kreslili M. Sedláčková a autor.

i jednoduše profilovaný a oboustranně mírně rozšířený okraj (*obr. 28:23*). Nejvýraznější jsou zlomky třídy CB5 (pět kusů) s hrncem s jednoduše profilovaným okrajem (*obr. 28:16*), ven vytaženým okrajem větší nádoby (zásobnice? – *obr. 28:21*) a jednoduše profilovaný okraj poháru nebo korbele (*obr. 28:12*). Přítomna je výzdoba velkými vrypy (*obr. 28:25*). Tři zlomky vykazují třída CB12 (*obr. 28:20*), mezi nimi

Obr. 26. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1–5 – uložení 9282; 6–28 – 9283. Keramika. Kreslil autor.

také okrový fragment držadla trojnožky. Ostatní třídy zastupují jen jednotlivé zlomky (CB3, CB4, CB8 a CB15 /obr. 28:18/). Obecně soubor náleží do 14. století, zčásti snad do jeho pokročilejší části (trojnožka, korbel). Zánikové vrstvy (uložení 9281 a 9282) obsahovaly 36 keramických zlomků šesti keramických tříd. Nejpočetnější je opět třída CB14 (21 zlomků – obr. 25:7,15,17; 26:3,5 a 28:29,31), kde se objevuje

větší hrnec s okrajem v podobě nepravého okruží (*obr. 28:27*), hrnec s jednoduše profilovaným okrajem (*obr. 26:4*) a okraj s profilací vyššího nepravého okruží (*obr. 25:11*). Druhý nejvyšší počet náleží třídě CB12 (osm zlomků – *obr. 25:8,13,16*). Identifikovat můžeme větší hrnec (*obr. 25:19*) a dva jednoduše profilované okraje pokliček (*obr. 25:9 a 28:28*) a jedna poklička úplná méně obvyklé profilace a neurčitelného typu (*Procházka 2022; obr. 26:1*). Ostatní skupiny jsou zastoupeny méně (CB3 – tři zlomky /*obr. 25:31*; CB4 – dva zlomky /*obr. 25:181*, v tom jedna poklička /*obr. 25:61*; CB7 – jeden zlomek). Překvapivá je přítomnost zlomku se žlutohnědou glazurou na vnitřní straně, a to pravděpodobně ze zlomu okraje a těla mísy s talířovým podokrajím nebo přímo talíře (*obr. 25:12*). S výjimkou glazovaného zlomku, který je nejspíše intruzí, lze soubor datovat do pokročilého 14. století (vyšší tenké nepravé okruží /*obr. 25:111*, poklička méně obvyklé profilace /*obr. 26:11*), ale s druhotnou příměsí staršího materiálu (hrnec s jednoduchým okrajem a větší hrnec s profilací nepravého okruží – *obr. 26:14 a 28:27*).

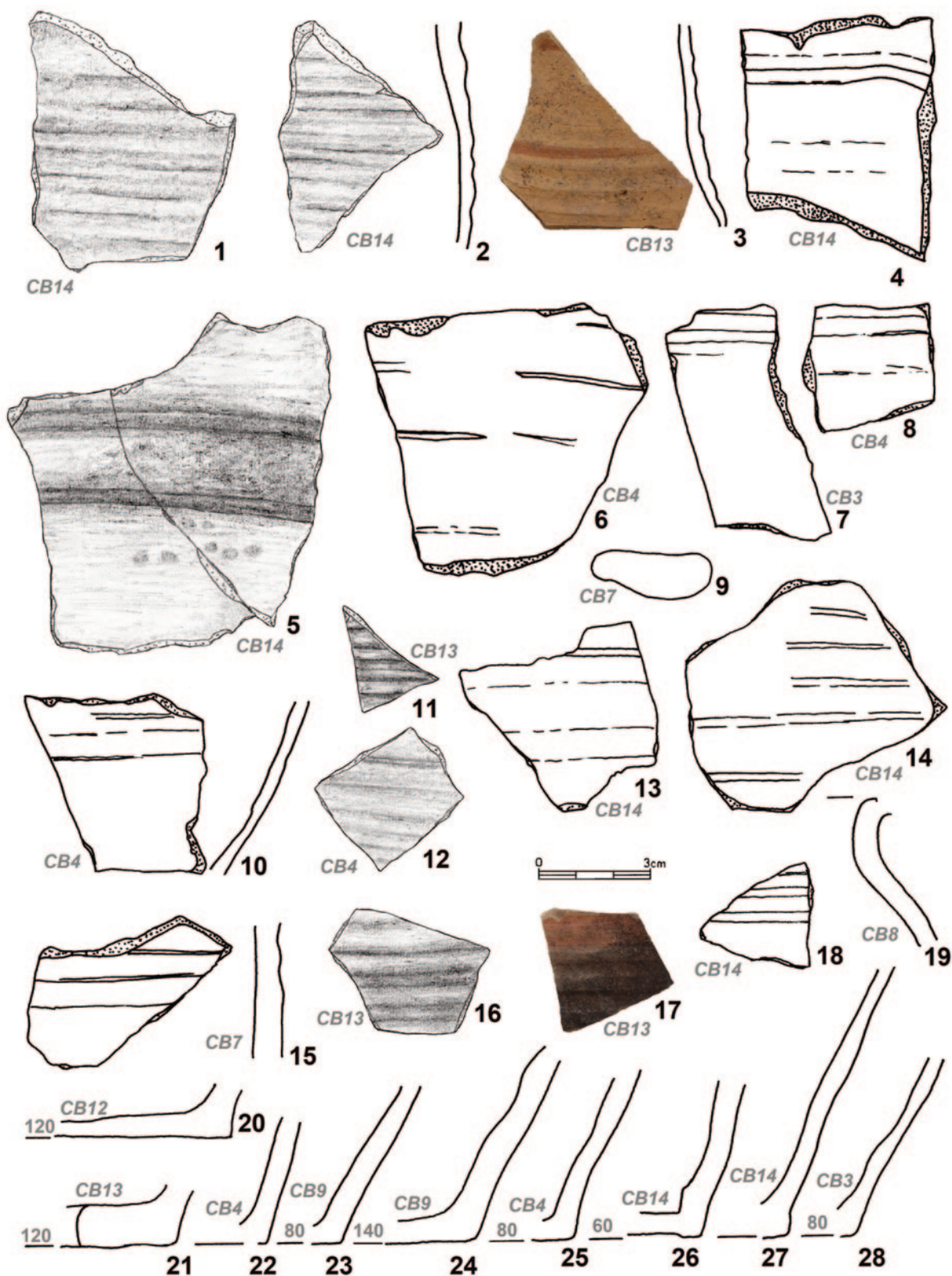
Další fázi náleží další výrazný objekt, a to odpadní jáma (objekt 532) s výplní tvořenou dvěma uloženinami (9283, 9324), z nichž spodní (9324) se nacházela na dně. Obsahovala 28 keramických zlomků deseti keramických tříd. Nejvíce zastoupena je třída CB14 (osm zlomků /*obr. 28:5,10,121*, mezi tím okraj v podobě nepravého okruží /*obr. 28:41*). Další je třída CB5 se šesti zlomky (*obr. 28:9*). Náleží k nim okrajový zlomek ploché pokličky (*obr. 28:8*). Tři zlomky patří redukčně pálené keramice třídy CB2. Po dvou zlomcích mají třídy CB3 (v tom okrajový zlomek s profilací nepravého okruží /*obr. 28:31*), CB4 a CB7, kde se objevuje okraj nádobkového kachle s pravoúhlým ústím (*obr. 28:6*). Dva okrajové zlomky třídy CB1 s glazurou na vnitřní straně pocházejí z trojnožek (*obr. 28:1,2*). Po jednom zlomku připisujeme třídy CB6, CB9 a CB15 (*obr. 28:7*). Jedná o jednoznačně promíšený soubor, jehož nejmladší prvky (trojnožky s glazurou na vnitřní straně) náleží 15.–16. století. Stejněho stáří je i zlomek nádobkového kachle.

Nálezově bohatá byla uloženina 9283 (118 zlomků, *obr. 26:6–28 a 27*) opět náležející více keramickým třídám, což naznačuje promíšenost souboru (starší příměs). Přibližně dvě třetiny souboru tvoří třída CB14 (63 zlomky). Identifikovat můžeme čtyři hrnce s okrajovou profilací v podobě nepravého okruží (*obr. 26:11,12,15,16*), pokličku (*obr. 26:22*) a zásobnici. Mezi nezdobenými zlomky se objevuje fragment s hnědými skvrnami, podobný obdobně provedeným nádobám z Prahy v 15. století (*Dragoun 1997*) Početně následuje třída CB4 (15 kusů), kde identifikujeme pokličku s jednoduchým okrajem (*obr. 26:21*) a nádobu (mísu?) s kyjovitým okrajem (*obr. 26:13*). Třetí v pořadí je skupina CB12 (devět kusů) se dvěma hrnci s okraji s profilací nepravého okruží (*obr. 26:9,14*) a jedním s přehnutým okrajem (*obr. 26:18*). Na dvou zlomcích registrujeme červeně malované linie (*obr. 26:24,25*), Pět zlomků reprezentuje třída CB13, kde se objevuje zlomek silnostěnného dna s druhotně vybroušeným otvorem (*obr. 27:21*). Čtyřmi fragmenty je zastoupena třída CB3 a třída CB5. Tu reprezentuje torzo archaicky působící misky/pokličky (*obr. 26:26*). Náleží k typu 5 podle třídění R. Procházky (*Procházka 2022, 260–270*), který je datován do 13.–14. století. Pro časové zařazení je významná přítomnost tří zlomků třídy CB1 s glazurou na vnitřní straně. Náleží drobným hrncům s profilací okraje v podobě nepravého okruží a kalichovitě prohnutým okrajem (*obr. 26:19,20*), charakteristického pro 16. století. Třemi zlomky jsou zastoupeny také třídy CB7, mezi nimi okrajový jednoduše profilovaný zlomek hrnce (*obr. 26:10*). Dvěma zlomky se prezentuje třída CB8 a CB15 a jedním redukčně pálená keramika CB2. Zastoupení uvnitř glazované keramiky na straně jedné a misky/pokličky na straně druhé vymezuje pro soubor široké datování do 13./14. až 16. století, což není v rozporu s datováním stratigraficky starší uloženiny 9324 na dně téhož objektu a posiluje hypotézu o promíšenosti souboru.

Po zániku objektu 532 se nad ním uložilo souvrství, z něhož byly získány archeologické nálezy z uloženin 9284, 9285, 9286 a 9287, které dohromady představují nejpočetnější nálezový soubor z výzkumu (713 kusů). Pro tento soubor je charakteristický malý rozměr jednotlivých zlomků, svědčících o provozu na zkoumané ploše (povrch dvora?).

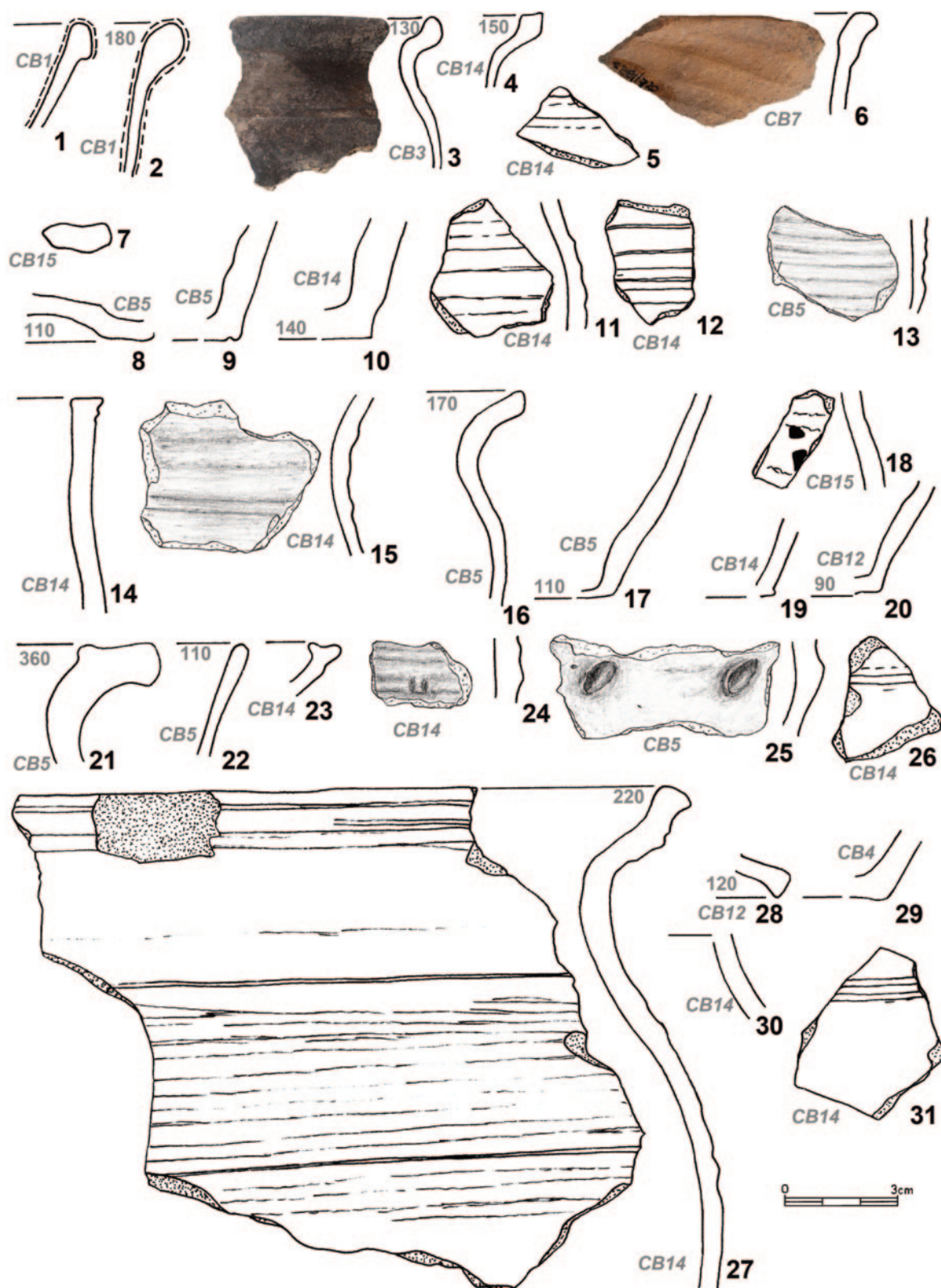
Stratigraficky nejstarší uloženina 9284 obsahovala 189 keramických fragmentů 12 keramických tříd. Převažují zlomky glazované na vnitřní straně, převážně v barvě žluté, žlutohnědé a světle hnědé (97 kusů, *obr. 29*). Identifikovat můžeme hrnce, hrnce s uchem, trojnožky (minimálně čtyři kusy, *obr. 29:15,39,40,42*) s profilací okraje v podobě vyššího nepravého okruží a ovaleným okrajem. Jeden zlomek pochází z talíře nebo mělké mísy s talířovým podokrajím (*obr. 29:36*) a další z pokličky (*obr. 29:25*). Ob-

Obr. 27. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1–28 – uloženina 9283. Keramika. Kreslili M. Sedláčková a autor.

jeví se také zlomky oboustranně glazované (deset kusů), v jednom případě s výzdobou radélkem (obr. 29:26). Druhou nejpočetnější třídou CB9 tvoří 32 zlomků. Registrujeme hrnce s okraji ovalenými, ven vyhnutým a nepravým okružím (obr. 29:7,13,17), trojnožku (obr. 29:41) a pokličku (obr. 29:24) a červené malování (obr. 29:37). Následuje třída CB12 s 29 zlomky. Tvarově lze určit hrnce s jednoduchým okrajem a vodorovnými červeně malovanými liniemi (obr. 29:20) nebo okružím (obr. 29:2). Zvláštnost

Obr. 28. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1–15 – uložení 9324; 16–26 – 9316; 27–31 – 9281. Keramika. Kreslili M. Sedláčková a autor.

představuje zlomek výdutě s nepravidelně vyrytými svislými liniemi (*obr. 29:31*). Ostatní třídy se objevují v menším počtu. Redukčně pálené zboží třídy CB2 zastupuje šest zlomků (hrnce s okrajem v podobě nepravého okruží /*obr. 29:8,21,22*/ nebo výzdobou radélkem /*obr. 29:32*/). Také třídu CB14 tvoří šest zlomků. Třídu CB7 registrujeme u tři zlomků (větší hrnc nebo džbán s nepravým okružím

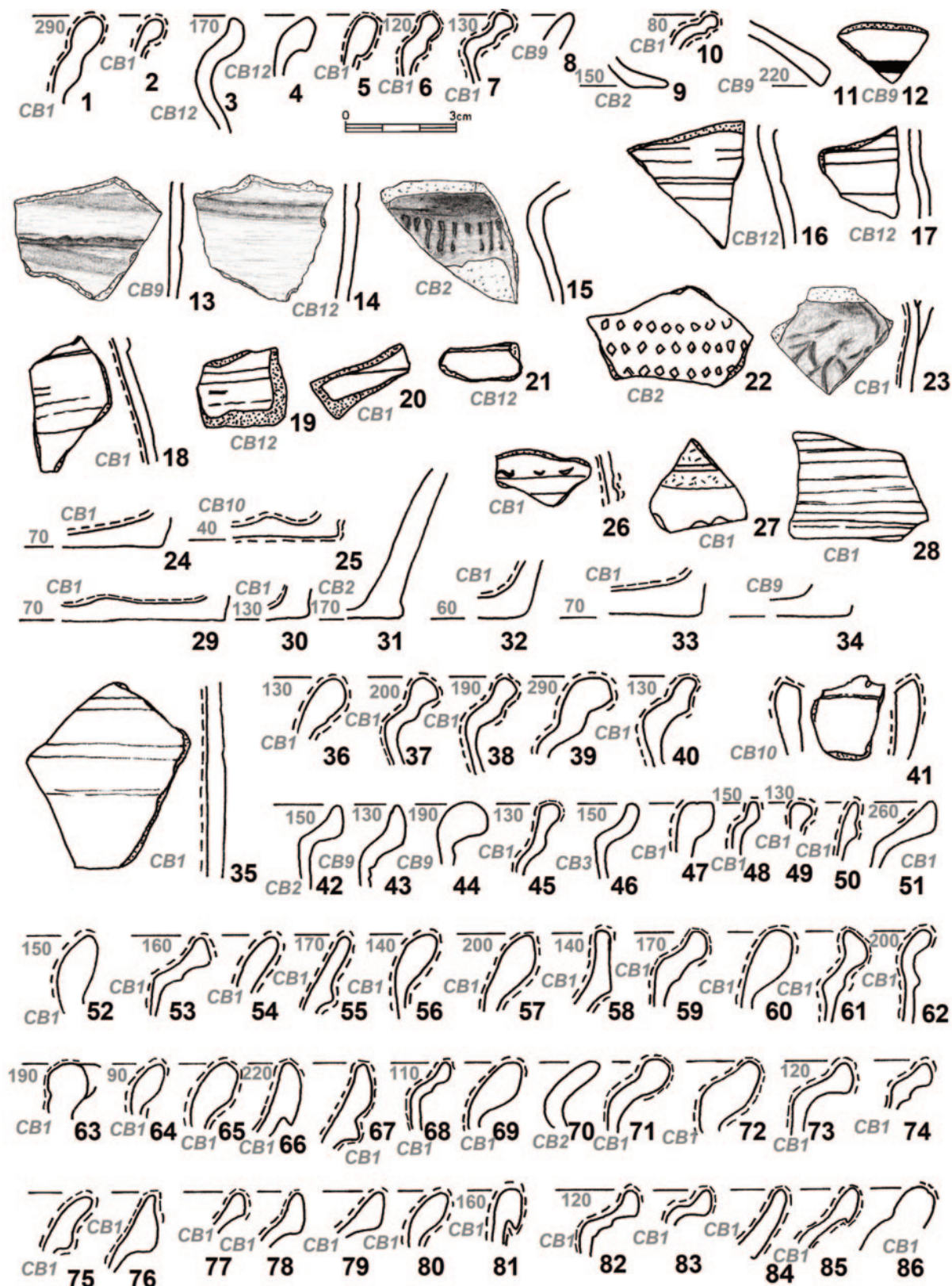

Obr. 29. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1–48 – uloženína 9284. Keramika. Kreslili M. Sedláčková a autor.

a masivnější ovalený okraj hrnce /obr. 29:1,9/ a mírně ovalený okraj menšího hrnce /obr. 29:19/). Stejný počet se objevuje u tříd CB2 a CB6. Dva zlomky pocházejí ze třídy CB11, po jednom ze tříd CB15 a CB5, kde můžeme identifikovat trojnožku.

Následující uloženína vydala 85 zlomků keramiky (obr. 30:1–34). Opět převažují jednostranně glazované zlomky třídy CB1, které náleží menším hrncům s ovaleným okrajem nebo okrajem s profilací

Obr. 30. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1–28 – uloženína 9285; 35 – 9286; 36–86 – 9287. Keramika. Kreslili M. Sedláčková a autor.

nepravého okruží (obr. 30:1,2,5–7,10), ve výzdobě zjišťujeme radélko (obr. 30:26) nebo bíle malované linie (obr. 30:27). Početně následuje třída CB12, kde se objevuje jednoduchý prohnutý okraj hrnce (obr. 30:3) a ven vyhnutý okraj (obr. 30:4). Další je třída CB2 (11 kusů) s jednoduše profilovaným okrajem pokličky

(obr. 30:9) a výzdobou radélkem (obr. 30:22). Jednoduše profilovaný okraj pokličky má i zlomek třídy CB9 (obr. 30:11), kterou celkově zastupuje devět fragmentů, jeden s červeně malovanou linií (obr. 30:12). Ostatní třídy jsou zastoupeny nepočetně: CB10 (4 kusy, v tom zlomek pokličky); CB3 (tři zlomky), CB14 (tři zlomky), CB4 (jeden zlomek), CB5 (jeden zlomek, v tom fragment pokličky) a CB11 (jeden kus).

Uloženina 9286 je zastoupena jedním zlomkem třídy CB1 (obr. 30:35).

Největší kolekci keramických fragmentů vydala nejmladší uloženina 9287 (438 kusů; obr. 30:36–86; 31 a 32:9,11–45). Stejně jako u předchozích uloženin má největší zastoupení třída CB1 (302 kusů). Bohatě jsou zastoupeny hrnce s rozmanitou profilací okraje (jednoduché, pravá a nepravá okružní, ovalené a přehnuté). Objevují se také trojnožky (minimálně sedm; obr. 30:81 a 31:38,40), talíře nebo ploché misky s talířovým podokrajím (minimálně šest; obr. 30:51 a 31:2,3,7,24,27) a ojediněle červeně malování (obr. 32:12). Zvyšuje se počet oboustranně glazovaných zlomků (třída CB10, 33 kusů), které náleží pokličkám (obr. 31:17,19) a trojnožce. Blíže neurčitelná nádoba této třídy (hrnec, džbán) má výzdobu radélkem (obr. 32:11). Evidován byl také drobný zlomek nádoby s prořezávanou výzdobou (? , obr. 30:41), snad z mísy na prořezávané patce (Blažková 2013). Vysoké zastoupení mají zlomky třídy CB9 (40 kusů), kde se objevují hrnce s okrajem v podobě nepravého okružní nebo ovaleným (obr. 30:43,44), džbán (obr. 31:22), trojnožky (obr. 31:39,41) a pokličky (obr. 31:10,11). Hojněji je přítomna také třída CB12 (23 kusů). Identifikujeme pokličku se zesíleným okrajem (obr. 31:16) a zejména zlomek velké mísy – pernice s výzdobou s promačkávanou plastickou páskou (obr. 31:28). Následuje redukčně pálené zboží třídy CB2 (19 fragmentů) a s hrnci s ven vyhnutým okrajem, jednoduše profilovaným okrajem (obr. 30:42,70), pokličkou (obr. 31:9) a nádobou zdobenou radélkem (obr. 31:35). Ostatní třídy se objevují méně: CB3 (6 zlomků, v tom jeden prohnutý okrajový zlomek hrnce /obr. 30:46/), CB5 (5 kusů), CB5 (4 kusy), CB11 (3 kusy). Po jednom zlomku byly nalezeny fragmenty tříd CB4, CB6, CB14 a CB15.

Nálezy z popsaných uloženin obsahují keramiku typickou pro pokročilé 16. století nebo pro století následující (oboustranně glazované nádoby, mísa na prořezávané patce apod.) s příměsí keramiky starší.

5.2. Kamnové kachle

V nálezovém souboru se objevily také zlomky nebo větší fragmenty kamnových kachlů, a to zejména ve stratigraficky mladších situacích. Tento soubor tvoří 28 kusů.

Jako stratigraficky nejstarší můžeme určit dva zlomky z objektu 532 (uloženina 9234). Oba pocházejí z nádobkových kachlů (obr. 28:6,14) a podle očazení a ulpělé mazanice byly použity v kamnovém tělese. Náleží třídám CB7 a CB14. Lze je jen obecně zařadit do 15.–16. století stejně jako zbylý soubor z objektu 532.

Z uloženiny smetištního charakteru 9284 bylo získáno osm kusů, z nichž tři náleží nádobkovým kachlům s pravouhlým ústím (obr. 29:43 a 33:1), každý jiné třídy (CB9, CB12, CB15). Zbývající jsou zlomky čelních vyhřívacích stěn komorových kachlů. Bez výzdobného motivu je zeleně glazovaný okraj čelní stěny s vytaženou lištou (obr. 33:5, třída CB1). Nesporně lze identifikovat zlomek čelní stěny s husitskými bojovníky (obr. 33:3, třída CB12), zachycující střední část dvou postav. Analogické nálezy známe z hradu Lipnice na Havlíčkovobrodsku, ze sbírek Muzea hlavního města Prahy (Pavlík – Vitanovský 2004, 371) nebo Národního muzea (Brych 2004, 123). Datovány jsou do 15. století. Jako další se uchoval zlomek cimbuří s erbem s osmicípou hvězdou (obr. 33:4, třída CB9). Jedná se o zlomek římsového korního kachle s cimbuřím na horní hraně, obvykle zdobený heraldickými motivy. Motiv hvězdy se objevuje na více variantách těchto kachlů, často s motivem stylizovaných hroznů, vyrůstajících ze džbánu, nad kterými je vodorovný prut obtočený páskou a nad ním pole, buď prázdné nebo s nápisem, často identifikujícím hrnčíře (GICHA, WIDLACZEK, SUCHAN aj.). Tyto kachle jsou datovány do počátku nebo 1. poloviny 16. století (Pavlík – Vitanovský 2004, 390; Brych – Stehlíková – Žegklitz 1990, 77). Motiv erbu s hvězdou na zubu cimbuří se objeví také na kachlích se stylizovaným architektonickým motivem stejného stáří (Pavlík – Vitanovský 2004, 421). Další malý zlomek nese motiv, který lze s určitými otázkami identifikovat jako ocas draka z motivu s kachlem se sv. Jiřím (obr. 33:2, třída CB12) s datováním do 15. století (Pavlík – Vitanovský 2004, 212–213). Určení konkrétní varianty je problematické. Poslední je okrajový zlomek čelní vyhřívací stěny s jednoduchou okrajovou lištou (obr. 33:6, třída CB9). Z výzdobného motivu je dochován pouze jakýsi výběžek. Přiřazení k výzdobnému motivu je problematické. Mohlo by

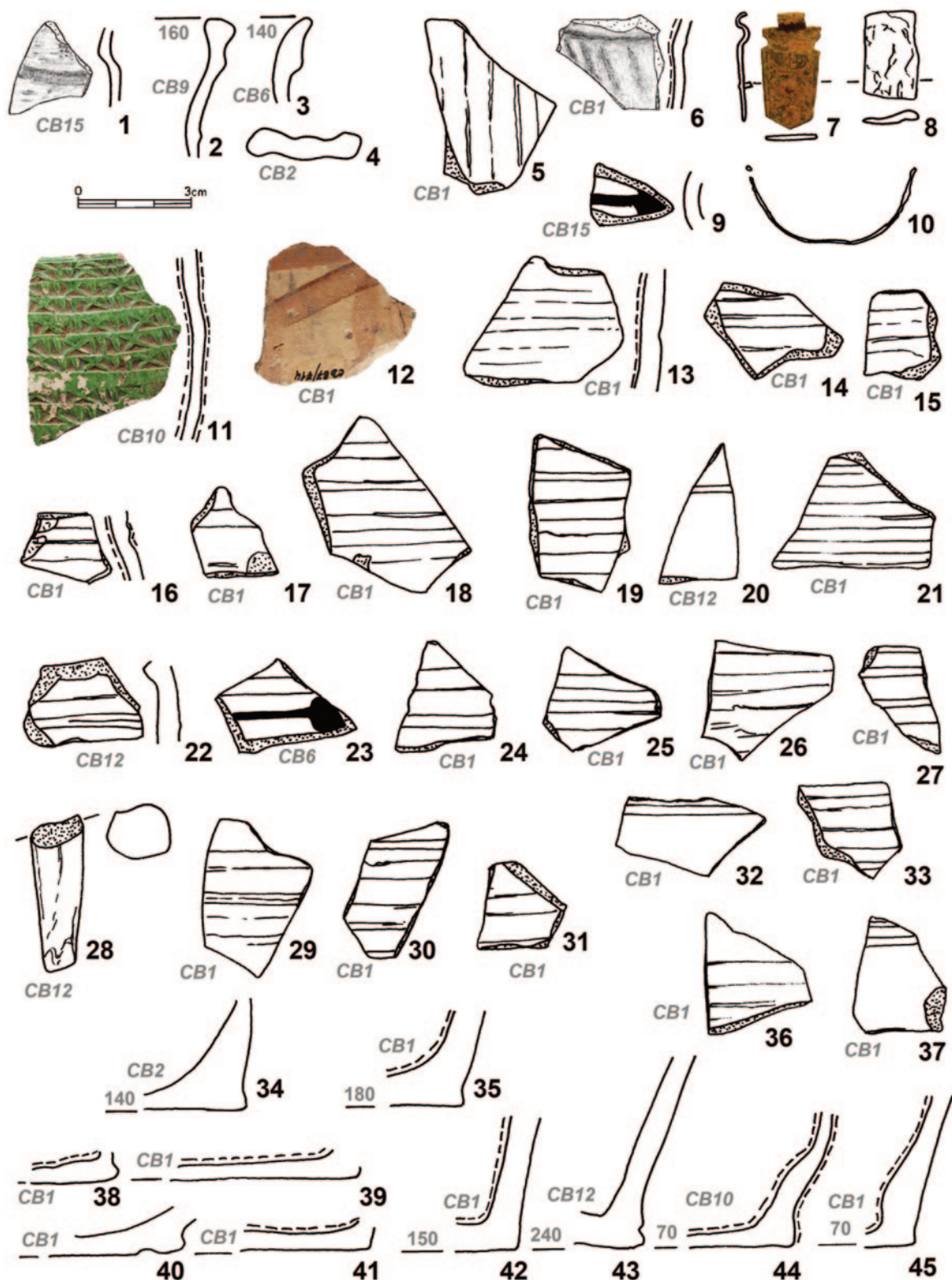

Obr. 31. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1–42 – uloženína 9287. Keramika. Kreslili M. Sedláčková a autor.

se jednat o výběžek fafrnochů z heraldického kachle, část rozviliny nebo i špičku křídla anděla.

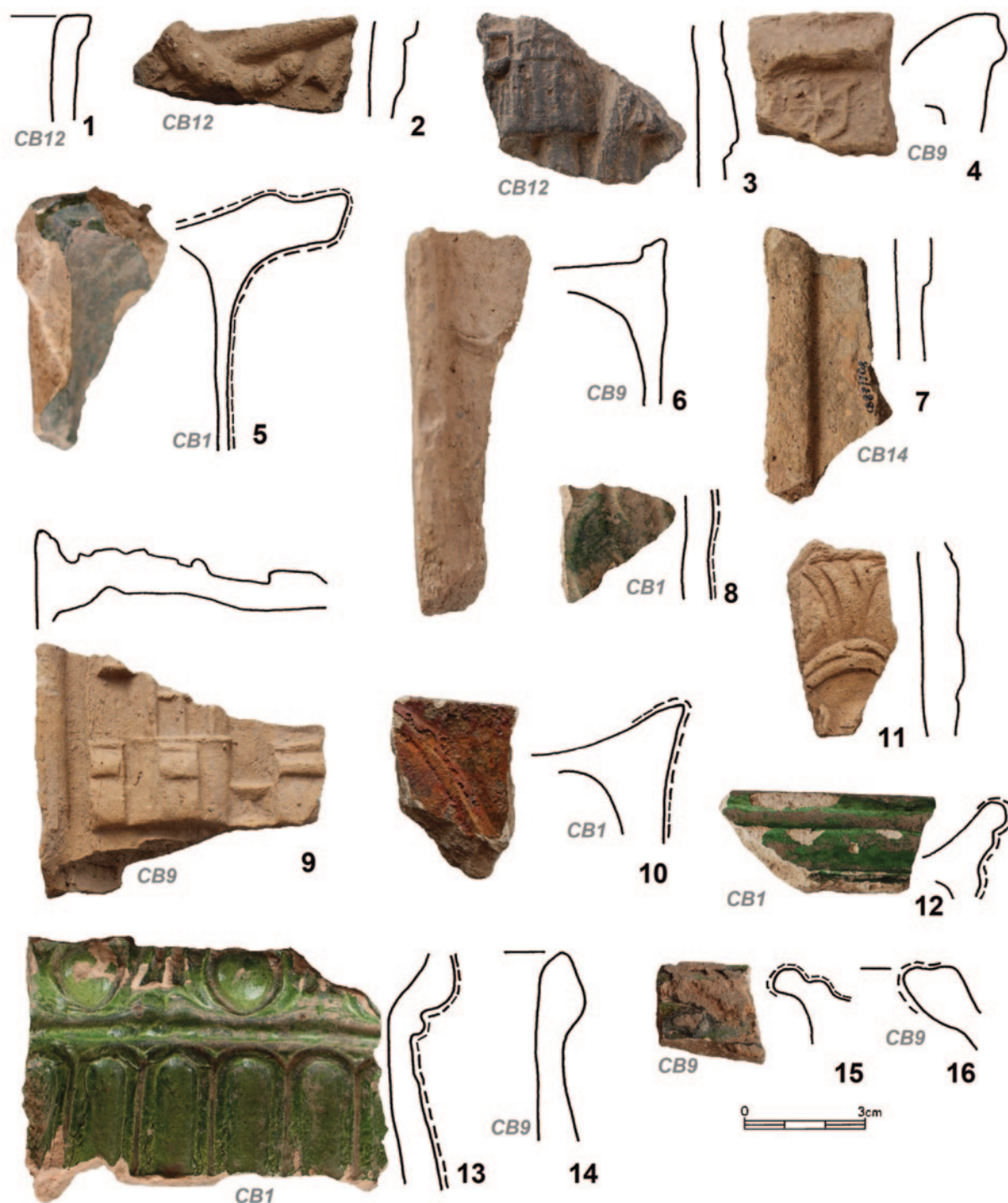
Z nálezově nejbohatší smetištní uložení 9287 bylo vyzvednuto 14 zlomků, které všechny náleží komorovým kachlům. Užití v kamnových tělesech dokládá očazení a přítomnost mazanice. Šest zlomků jsou okraje komor nebo zlomek jejich těla (obr. 30:16 a 33:14,16; 5× třída CB9, 1× třída CB12). Čtyři zlomky náleží okrajovým částem čelních vyhřívacích stěn. Jeden zlomek má ulpělou mazanici i na líci

Obr. 32. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1 – uložení 9319; 2–4 – 9317; 5–6 – sběr; 7–45 – 9287. 7,8,10 – bronz, ostatní keramika. Kreslili M. Sedláčková a autor.

(obr. 33:15, třída CB1), další je snad částí okrajové lišty (obr. 33:7, třída CB14) a třetí bez okrajové lišty, za to se dvěma vrstvami glazury (zelené a hnědé, obr. 33:11, třída CB1). Poslední má složitěji profilovanou a vytaženou okrajovou lištu charakteristickou pro kachle renesančního období (obr. 33:12, třída CB1). Zbývající nesou na čelní stěně výzdobné motivy. Neurčitelný je fragment vegetabilního motivu (?) na

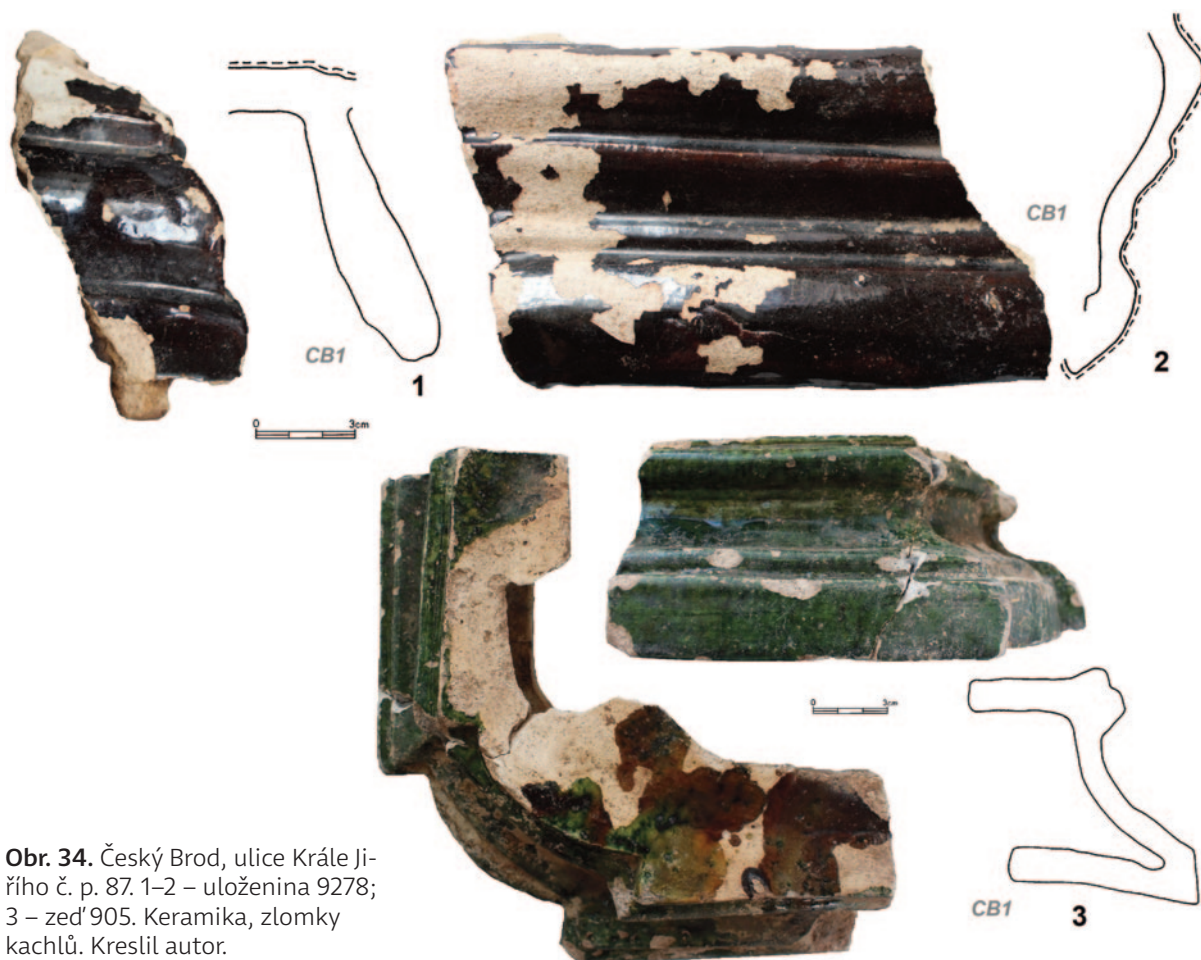

Obr. 33. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1–6 – uloženína 9284; 7–14 – uloženína 9287. Keramika, zlomky kachlů. Kreslili M. Sedláčková a autor.

vodorovném prutu (obr. 33:8, třída CB1). Zeleně glazovaný je také zlomek čelní stěny římsového korunního kachle s motivem pásu úzkých svíslých kanelur, nad kterými je vejcovce a nad ním (nezachovaný) listovec (obr. 33:13, třída CB1). Identické kachle, časově řazené do 2. poloviny 16. století, známe z Pražského hradu, Jiřského náměstí a z III. nádvoří (jímka D), event. z Prahy – Starého Města (Brych – Stehlíková – Žegklitz 1990, 155; Brych 2004, 205). Neurčitelný je zlomek kruhového nebo oválného miskovitěho zahloubení (?) nebo snad rukávu (obr. 33:11, třída CB9). Časově zařazení do 16. století umožňuje otisk textilu na zadní stěně (Smetánka 1968). Dobře identifikovat můžeme zlomek čelní stěny s motivem cimbuří a částí věže (obr. 33:9, třída CB9). Jde o část heraldického motivu, konkrétně znaku

Obr. 34. Český Brod, ulice Krále Jiřího č. p. 87. 1–2 – uloženína 9278; 3 – zeď 905. Keramika, zlomky kachlů. Kreslil autor.

Starého Města pražského nebo Nového Města pražského (Pavlik – Vitanovský 2004, 413), event. erb města Žatce (Pavlik 2017, 479), které jsou datovány do 15. století. Celkově pochází celek z 15. až 16. století a bezpečně pochází z více kamnových těles.

Ze stratigraficky nejmladších situací (uloženína 9278 a 9279) pochází dva zlomky zeleně glazovaných římsových kordonových rámových kachlů se složitější profilací (obr. 34:1,2; třída CB1, jeden z nich rohový), které náleží až pokročilému 16. nebo 17./18. století. Obdobný je celý římsový pateční rámový rohový kachel s prožlabenou nezdobenou čelní stěnou (obr. 34:3, třída CB1). Tento kachel byl použit do zdi zástavby na parcele, která náleží výstavbě po roce 1690.

Sběrem byl získán okrajový zlomek komory nebo okraj nádobkového kachle (obr. 24:23, třída CB9), obecně zařaditelný do 15.–16. století.

5.3. Nekeramické nálezy

Nekeramických nálezů bylo, s výjimkou mazanice, získáno jen nevelké množství. Mazanice samotná, jako doklad ničujícího požáru, neposkytla s výjimkou zlomků s jednou hlazenou plochou informace o konstrukci, na níž byla nanášena.

Železné předměty sestávaly kromě neurčitelných zlomků zejména z hřebíků, jejichž konkrétní typ (podle Krajčíc 2003) nebylo možné určit (uloženína 9283 – tři kusy; 9284 – jeden kus; 9285 – tři kusy; 9287 – čtyři kusy), s výjimkou hřebíku z uloženína 9248 (řez I), který náleží k typu IIB. Jejich datování se odvíjí od nálezového kontextu, tj. převážně 15. až 17. století. Z uloženína 9278 a 9279, které jsou datovány do 16.–17. století pochází deformované oko úchytky. Obecně do období 13.–15. století datujeme jednoduchou D přezku z uloženína 9282, což není v rozporu s keramickými fragmenty z objektu 531/suterénu (Šlancarová 2018a, 165–167; táž 2018b, 302–356). Z uloženína 9287, datované do pokročilého 16. a 17. století, pochází tři bronzové artefakty. Časově nezařaditelný je fragment drátu (obr. 32:10) a plochého pásového kování

(obr. 32:8). Doplnuje je drobné opaskové kování s vegetabilním motivem (obr. 32:7), pro které najdeme analogie v jihomoravském prostředí pokročilého 15. a 16. století (*Šlancarová 2018b*, 200–202).

Do náleзовého souboru patří i malý prokorodovaný nezdobený zlomek stěny neurčitelné skleněné nádoby z uloženy 9287, což ho řadí do 16.–17. století.

6. Rekonstrukce vývoje nemovitosti

Přes plošně omezený rozsah výzkumu a možnost získat nálezy většinou jen vzorkováním řezů lze rekonstruovat vývoj nemovitosti relativně podrobně, a to především pro období počátků Českého Brodu jako vrcholně středověkého města. Oporou pro chronologii je pro nás zeď (900=903=907), dokumentovaná u východní strany parcely na řezech B, F, H a R (obr. 7, 8, 10, 11–13), kterou interpretujeme jako hradbu postavenou Arnoštem z Pardubic a datovanou k roku 1345 (obr. 5 a 6). Tím je dáno časové zařazení situací stratigraficky starších. Archeologická situace ukazuje na dynamický vývoj, sestávající z několika fází.

Nepočtené nálezy obsahuje již půdní horizont (uloženina 9198). Objevují se ojedinělé pravěké zlomky, které nelze jednoznačně chronologicky zařadit. Z centra města známe nepočtené nálezy zařaditelné do střední až mladší doby bronzové, eventuálně doby římské (*Frolík 1996*, 740). Půdní horizont obsahuje také vrcholně středověké nálezy, které je možné zařadit do staršího 14. století, byť je výskyt některých fragmentů (redukčně pálená keramika třídy CB2) dosti časný.

V jižní části parcely (řezy A až G, obr. 3, 8–10) registrujeme tři následné úrovně objektů (obr. 4). Nejstarší je zřejmě větší a hluboký objekt 521 nejasného charakteru a zaniklý požárem. Následnou fází reprezentují kúlové jamky (501, 502), objekt s plochým dnem a stěnami obloženými plochými kameny (obj. 503) a jáma (objekt 507). Také tyto objekty zanikly požárem. Stratigraficky mladší je objekt 508 (jáma, větší kúlová jáma). Podle nepočtených nálezů náleží všechny do 1. poloviny 14. století. Objekt 521 by podle stratigrafie mohl být starší (pokročilé 13. století), ale neposkytl datovatelné nálezy. Nedatován je také stratigraficky nejmladší objekt 508. Celá terénní situace starší než hradba 900=903=907 nese velmi výrazné doklady velkého požáru (mazanice, vrstvy uhlíků).

Po postavení hradby terén na parcele postupně narůstal a byl do něho zahlouben jámový objekt 506 datovaný do 14. století a také zeď 902, dokládající ve stejné době (?) nejstarší zděnou zástavbu na parcele (obr. 5). Nevelké torzo nedovoluje přesnější určení stavby. V dalším vývoji byl vyhlouben jámový objekt 505 s nálezy ze 14.–15. století (obr. 6). Mladší vývoj (pokud nepočítáme novodobý sklep) nebyl dokumentován.

Obdobná situace byla dokumentována na řezu H (obr. 3 a 11). Výstavbě hradby 900=903=907 předcházely celkem čtyři stratigrafické fáze a vznik sídlištního souvrství. Stratigraficky nejstarší je zřejmě rozsáhlý objekt 514, snad suterén (?). V dalších fázích jsou to následně jámové objekty 518, 519 a 516 (obr. 4). Pak teprve byla postavena městská hradba. Uvedené objekty dokládají intenzivní sídlištní využívání plochy a také nesou stopy požáru, nejintenzivněji nejstarší objekt 514. Nelze vyloučit, že objekt 514 na řezu H souvisí s objektem 521 na řezech B a G. Spojuje je nejstarší stratigrafické postavení a šikmé stěny. Z celkové situace také vyplývá, že jižní okraj objektu 514 se musel nacházet těsně za dokumentovaným řezem, protože na následujícím řezu I vzdáleném jen 0,5 m se neobjevuje. Všechny objekty můžeme podle nepočteného materiálu zařadit do staršího 14. století, což odpovídá vztahu k mladší městské hradbě z roku 1345. Překvapuje přítomnost neglazovaného zlomku trojnožky v objektu 516.

Po postavení hradby sídlištní vývoj pokračoval. Starší je spojen s výstavbou zdi 906 (objekt 517), další doklad zděné zástavby na parcele (obr. 5). K jejímu datování může přispět zlomek cihly z vkopu. S cihlami se setkáváme v Českém Brodě až od 15. století. Stratigraficky nejmladší je jáma (objekt 520), která neposkytla datovací materiál.

Na řezu I, který jako druhý obsáhl celou šířku parcely (bez novodobého sklepa), byla terénní situace jednodušší (obr. 12). Výstavbě městské hradby (900=903=907) předcházela jen jedna fáze osídlení (objekty 525 a 527). Z objektu 527 (jámy) zůstalo jen malé torzo, o jehož zařazení do středověku svědčí přítomnost hřebíků. Objekt 525 můžeme interpretovat podle rozměru, plochého dna a kolmých stěn jako suterén/polozemnici (obr. 4). Další detaily zůstávají neznámé, objekt však zanikl požárem. Spále-

ništní vrstvy také překryly jeho výplň. Po postavení městské hradby se součástí sídlištního souvrství stal jámový objekt 526, datovaný podle zlomků kachlů do 17.–18. století, související s novodobou zástavbou na parcele, stejně jako zdiva sklepů u západního konce řezu (*obr. 6*).

Terénní situace na řezu J a ploše sondy K můžeme posoudit společně, protože na sebe bezprostředně navazují (*obr. 14 a 17*). Terénní situaci nelze na tomto místě provázat s postavením městské hradby, řez nezasahoval až k ní. Nejstarší stratigrafickou fází představuje část jámy (objekt 536) s nevýrazným materiálem 13./14. století (*obr. 4, 16 a 22*). Následuje objekt charakteru zemnice nebo suterénu (objekt 531, *obr. 5*), u něhož se dochovala podlažní vrstva s nálezy pokročilého 14. století (*obr. 16, 18 a 19*). Zásyp objektu bude o něco mladší (15. století), protože se v něm objevuje zlomek trojnožky nebo nádoby s glazurou na vnitřní straně. Do zaniklého objektu 531 byla vyhloubena větší (v půdorysu oválná) smetištní jáma (objekt 532). Relativně početný materiál obsahuje prvky, s nimiž se setkáváme v 15. až 16. století (nádobkové kachle, hrnce a trojnožky s glazurou na vnitřní straně, zlomky prejzů a cihel), ale také velkou příměs staršího, druhotně přemístěného materiálu (miska/poklička). Ještě mladší je další vývoj po zániku jámy 532. V sousedství objektu 532 se nacházel další jámový objekt 537 ze stratigraficky stejné fáze (*obr. 6 a 17*).

Zaplněný objekt 532 byl překryt souvrstvím smetištního charakteru (uloženiny 9284 až 9287), které můžeme podle nálezů datovat do pokročilého 16. až 17. století. Z písemných informací o vývoji na parcele se nabízí období po požáru v roce 1628 a před rokem 1690, kdy zde stál nový dům. Smetiště se se stavbou v čele parcely prostorově vylučuje. Na pohyb na pozemku ukazuje převaha malých až drobných fragmentů v tomto souvrství. Se zástavbou po roce 1690 souvisí stratigraficky nejmladší prvky – zdi 910 a 911. Do nich byly použity zlomky kachlů 17.–18. století.

7. Městská hradba, dům na parcele

Vývoj na parcele situované nejpozději od roku 1345 v sousedství městské hradby charakterizuje dynamický sídlištní vývoj s množstvím objektů. Jako starší z nich se objevuje zemnice/suterén v hloubi parcely (objekt 525). Dalším podobným suterénem mohl být objekt 514 (=521), který se s předchozím víceméně prostorově vylučuje (*obr. 4*). Je tedy pravděpodobné, že náleží dvěma rozdílným fázím, které obě byly postižené požárem. Třetí suterén (objekt 531) identifikujeme v čele parcely (objekt 531) z pokročilého 14. století (*obr. 5*). Jejich existenci provází další menší objekty (blíže neurčitelné jámy, kůlové jamky). Zemnice/suterén 531 byla pravděpodobně vyhloubena až po postavení hradby v roce 1345. Starší objekty její výstavbě předcházely. Pro jejich zánik se nabízí rok 1315, spojovaný s obsazením Českého Brodu ozbrojenci pánů z Ronova (*Ebel et al. 1998, 48*), i když požár není s touto akcí zmiňován. Ten se uvádí k roku 1289 (*Ebel et al. 1998, 47*), což je pro výplň objektu 525 příliš časně datum. Hypoteticky můžeme uvažovat o tom, že se starším požárem souvisí objekt 514=521, později nahrazený objektem 525. Oba by byly vyhloubeny v hloubi parcely.

Suterény/zemnice jsou častým nálezem z období počátků našich vrcholně středověkých měst. V Českém Brodě je možnost srovnání zatím omezená. Rozsáhlý suterén byl identifikován na místě č. p. 25 na náměstí Arnošta z Pardubic (*Frolík 2001*). Proti němu v ploše náměstí byly zjištěny celkem čtyři zemnice v řadě (nepublikovaný výzkum autora). I tyto objekty zanikly požárem. Všechny uvedené objekty spadají před rok 1315 a naznačují původní rozměření Českého Brodu jako města. Požár znamenal nejen jejich zánik, ale také změnu uspořádání na jednotlivých parcelách (č. p. 87) nebo změnu půdorysu (objekty z náměstí Arnošta z Pardubic).

Pro období před rokem 1345 se uvažuje o tom, že Český Brod byl opevněn (snad již v 90. letech 13. století, *Ebel et al. 1998, 50*), ale toto opevnění není dochováno a ani není zřejmé, kudy probíhalo. Situování obou suterénů (514=521, 525) svědčí o tom, že se linie tohoto opevnění nacházela v linii hradby Arnošta z Pardubic z roku 1345, eventuálně před ní. Jako možná se jeví linie opevnění stavěného před hradbou z roku 1345, a to v letech 1451 až 1487, z větší části dochovaného dodnes. Jednoznačné rozhodnutí současné poznatky nedovolují (*Frolík 1998; týž 2011*).

Po postavení hradby v roce 1345 se zástavba posunula k uliční linii (suterén/zemnice 531). Ta dokládá, že se zde zástavba nacházela již před rokem 1446, kdy byla parcela vydělena jako samostatný pozemek

(obr. 5). Je možné, že se to ve skutečnosti stalo již dříve (pokročilé 14. století), ale bez zachycení v písemných pramenech. Na parcele za touto stavbou (suterén 531) byly zjištěny nepočetné objekty (505, 506), ale také torza zdí (902, 906) stavěných nasucho. Jejich bodová evidence nedovoluje rekonstruovat půdorys nebo určit, o jakou stavbu se jednalo. Je pravděpodobné, že právě tyto zdi souvisejí s postavením domu v roce 1446. Dům měl existovat až do roku 1628, kdy vyhořel a byl několik desetiletí pustý. Tomu se zdá odporovat existence odpadní jámy (objekt 532), která nahradila starší suterén 531 (obr. 6).

Zaplnění odpadní jámy spadá do 16. století a je nepravděpodobné, že by se nacházela v interiéru domu. Spíše je možné, že dům, postavený v roce 1446, sem nezasahoval a stál hlouběji na parcele (zdi 902 a 906), nebo byl přestavěn, ale bez odrazu v písemných pramenech. Souvrství uložené přes výplň odpadní jámy 532 dobře odpovídá etapě opuštěné nemovitosti v 17. století. Naopak vrstvy, které smetištní souvrství 9284 až 9287 překryly (uloženiny 9288 až 9292), mají charakter pochozích úrovní a mohou souviset s nově postaveným domem existujícím zčásti až do archeologického výzkumu, byť mezitím ještě upravovaným.

Zvláštním rysem parcely domu č. p. 87 je, že vznikla oddělením od parcely domu č. p. 84. Tento pozemek původně sahal od náměstí až k linii opevnění a ve vývoji po roce 1446 se postupně rozdělil na čtyři nemovitosti (č. p. 84 až č. p. 87). Původní (č. p. 84) se obracela do ústředního náměstí a ostatní do ulice (dnes Krále Jiřího). Je pravděpodobné, že původní rozdělení bylo jiné a počítalo s více parcelami (pozůstatky domů v podobě suterénů) a následně se změnilo. Obdobná situace byla také na opačné straně této ulice. Zdejší parcela také sahala od náměstí až k linii opevnění a postupně byla rozdělena na čtyři nemovitosti (č. p. 20, č. p. 21, č. p. 506 a č. p. 510, *Dvořák – Dvořák 1995*, 113–116). Ukazuje se, že počet parcel (nemovitostí) byl po roce 1315, do kdy klademe toto rozměření, menší než dnes. Zároveň suterény/zemnice na zkoumané parcele ukazují, že rozměření před jejich zánikem (požár 1315) bylo odlišné a počítalo s pozemky, které se obracely do ulice (Krále Jiřího) vedoucí k Liblické bráně.

8. Závěr

Záchranný archeologický výzkum na parcele domu č. p. 87 odkryl složitý vývoj v období od konce 13. století (požár v roce 1289) až do 17. století, kdy vznikla zástavba zčásti dochovaná až do doby výzkumu. Parcela prodělala dynamický vývoj. Původně byla pravděpodobně samostatná, následně byla připojena k domu č. 84, aby byla po roce 1446 opět oddělena. Zvláštní je i tím, že byla situována u městské hradby a v sousedství (zaniklé) Liblické brány. Hradbu z roku 1345 se výzkumem podařilo vůbec poprvé identifikovat, protože její nadzemní část se nikde prokazatelně nedochovala.

Výzkum v roce 2003 měl možnost poprvé v Českém Brodě vstoupit ve větší míře na městskou parcelu a poznat její vývoj během středověku a raného novověku, a to i přes omezení, se kterými se musel vyrovnat.

Prameny a literatura

- Bankovová, N. 2015:* Opevnění Českého Brodu z pohledu archeologie. Bakalářská práce, Filozofická fakulta, Univerzita Pardubice. Pardubice.
- Bezdičková, A. 2016:* Středověké předměstí z pohledu archeologa na příkladu Českého Brodu. Bakalářská práce, Filozofická fakulta, Univerzita Pardubice. Pardubice.
- Blažková, G. 2013:* Vývoj raně novověké kuchyňské a stolní keramiky v Čechách na základě souborů z Pražského hradu. *Památky archeologické* 104, 180–230.
- Brych, V. 2004:* Kachle doby gotické, renesanční a raně barokní. Výběrový katalog Národního muzea v Praze. Praha.
- Brych, V. – Stehlíková, D. – Žegklitz, J. 1990:* Kachle doby gotické a renesanční. Katalog výstavy. Praha.
- Dragoun, Z. 1997:* Specifický typ poháru z pražských nálezů. *Archaeologia Historica* 22, 321–329.
- Dvořák, M. – Dvořák, L. 1995:* Historická topografie města Českého Brodu (V). *Středočeský sborník historický* 21, 113–126.
- Ebel, M. – Frolík, J. – Razím, V. – Vařeka, P. 1998:* Opevnění města Českého Brodu. *Průzkumy památek* 5/2, 47–76.
- Frolík, J. 1996:* Archeologický výzkum Českého Brodu v letech 1994–1995. *Archeologické rozhledy* 48, 737–747.

- Frolík, J. 1998:* Archeologický výzkum městského opevnění v Českém Brodě v roce 1997. *Archeologie ve středních Čechách* 2, 385–394.
- Frolík, J. 2001:* Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu na lokalitě Český Brod, náměstí Arnošta z Pardubic čp. 25. Akce: stavba bytového domu. Archiv Ústavu archeologické památkové péče středních Čech, čj. 689/01.
- Frolík, J. 2011:* Zpráva o záchranném archeologickém výzkumu provedeném na lokalitě Český Brod. Akce: nová sportovní hala – zjišťovací sondy (dohoda 711058). Archiv Archeologického ústavu AV ČR, Praha, čj. TX-2011-2793.
- Frolík, J. 2017:* Pohřebiště u kostela Panny Marie a na II. nádvoří Pražského hradu. Díl II. Analýzy. *Castrum Pragense* 14. ABG 1. Praha.
- Frolík, J. 2018:* Záchranné archeologické výzkumy v historickém jádru Českého Brodu v roce 2017. *Zprávy České archeologické společnosti – Supplément* 109, 33–35.
- Frolík, J. 2019:* Kostel sv. Václava v Lažanech a počátky středověkého osídlení Skutečska. Díl II. Analýza. Projekt ABG 3/2. Praha.
- Frolík, J. 2021:* Kouřimské předměstí v Českém Brodě z pohledu archeologie. Záchranný archeologický výzkum v letech 2006 až 2007. *Archeologie ve středních Čechách* 25, 663–728.
- Frolík, J. – Stránská, P. – Votrubová, J. – Emmerová, B. – Vaněk, D. 2016:* People on the Margin: A Medieval Cemetery in Český Brod-Malechov (Central Bohemia). *IANSÁ* 8/1, 59–75.
- Krajíc, R. 2003:* Kovárna v Sezimově Ústí a analýza výrobků ze železa. *Sezimovo Ústí – Archeologie středověkého poddanského města* 3. Praha – Písek.
- Mrvík, V.J. 2016:* Historická topografie města Českého Brodu (VII): vnitřní město – dokončení. *Archivní prameny Kolínska* 16, 3–144.
- Pavlík, Č. 2017:* Velký obrazový atlas gotických kachlových reliéfů. Čechy, Morava, české Slezsko. Praha.
- Pavlík, Č. – Vitanovský, M. 2004:* Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. *Ikografický atlas reliéfů na kachlích gotiky a renesance*. Praha.
- Procházka, R. 2022:* K otázce vývoje a rozšíření pokliček a tzv. pokliček-misek v keramických okruzích střední Evropy ve středověku. *Památky archeologické* 113, 257–310.
- Smetánka, Z. 1968:* Technologie výroby českých kachlů od počátku 14. století do počátku 16. století. *Památky archeologické* 60, 228–265.
- Spence, C. 1990:* *Archaeological Site Manual*. London.
- Šlancarová, V. 2018a:* Středověký šperk. *Archeologické nálezy z jižní Moravy*. Brno 2018.
- Šlancarová, V. 2018b:* Středověký šperk. *Archeologické nálezy z jižní Moravy. Katalog nálezů*. Brno 2018.

An archaeological excavation on the plot of house no. 87 in Krále Jiřího Street in Český Brod

In 2003, an archaeological excavation was carried out on the plot of house no. 87 under very difficult conditions. In place of an earlier, demolished house, a new building with a large basement was supposed to be built. The excavation also included the documentation of the cross-sections of a gradually excavated construction pit and, in its final phase, also a smaller areal excavation.

The house was first mentioned in written sources as of 1446. It burned down in 1628 and was certainly not rebuilt until 1678. The first mention of a new house dates back to 1690. No details of its appearance or possible alterations are unfortunately recorded in written reports. The eastern side of the plot copies the line of the main town wall, which was built in 1345. Its above-ground parts have not survived.

The bedrock consists of weathered rock which is overlain by the original soil horizon at a level of 1.6 to 1.8m from the surface. Indeterminable fragments of prehistoric pottery were occasionally found in the soil horizon. A 1.5m wide wall built of quarried stone was documented in cross-sections located near the eastern boundary of the plot. It was preserved to a height of 1.2m. This was the footing of the town wall dating back to 1345.

The investigated sections can be divided into several basic stages. The first stage precedes the construction of the town wall and consists of up to four phases. These are features 501–503, 507, 508, 514, 516, 518, 519, 525 and 527, mostly remains of pits and post holes. A basement/pit-house (feature 525)

can be identified more precisely. It was sunk 1m into the bedrock. Another feature (503) was a flat-bottomed pit with perpendicular walls which was lined with vertically placed flat stones. All the above features were destroyed by a massive fire and were covered by layers characteristic of burned-out areas. Judging from a few pottery fragments, they seem to date back to the earlier part of the 14th century. Feature 536, which was unearthed in the front part of the plot, correspond to the phase preceding the construction of the town wall.

A stratum containing scanty 14th to 15th century finds belongs to the period following the construction of the town wall (after 1345). This includes feature 531 identified as another basement/pit-house and pit-shaped feature 506 and remains of a wall built on clayey foundation (902), which probably represent evidence of the earliest stone building on the plot. The most significant feature of the next (third) phase was a waste pit (feature 532), which was unearthed in the plot's front part and was mainly filled with secondary relocated material. Its latest component determines its date as the 15th or early 16th centuries. The same phase (16th century) is represented by pit-shaped features (505, 526, 537) and the remains of another wall (906). The excavation situation in the front part of the plot includes a stratum containing numerous 16th to 17th century finds which can be associated with the period between 1628 and 1690, when the plot was deserted and probably used as a rubbish heap. We place feature 526 and wall 910, located in the front of the plot, which both contain finds of Baroque stove tiles, in the period when a new house was built (prior to 1690).

Despite the difficult conditions, the excavation on the plot of house no. 87 provided an idea of the development of this particular urban plot in the town of Český Brod. The earliest phase (earlier than the 14th century) is linked to two basements/pit-houses. For the first time, it was possible to detect a part of the town wall from 1345. Buildings dating from the following period are only known fragmentarily. A significant phase is represented by a rubbish heap dated to the period 1628–1690.

English by *Jan Machula*

Fig. 1. Section of a Stable Cadastre map showing the location of the investigated plot, its former development and position in relation to the Liblice Gate.

Fig. 2. Section of a cadastral map showing the location of the investigated plot of house no. 87.

Fig. 3. Construction site including the locations of documented cross-sections (A–J, R) and the investigated area (K). The extent of the construction pit is indicated.

Fig. 4. Investigated area. Buildings dating from the first phase (13th–14th century) are marked.

Fig. 5. Investigated area. Features dating from the second phase (14th–15th century) and the reconstructed course of the town wall are marked.

Fig. 6. Investigated area. Features dating from the third phase (16th–17th century) and the reconstructed course of the town wall are marked.

Figs. 7.–12. Cross-sections.

Fig. 13. Remains of the town wall built under Arnošt of Pardubice.

Figs. 14.–15. Cross-section J.

Fig. 16. Investigated area including cross-sections K1 to K3. A – 1st phase; B – 2nd phase.

Fig. 17. Cross-sections K1, K2 and K3.

Figs. 18.–19. Area with cross-sections K after removal of fills from features 531 and 532.

Figs. 20.–22. Area with cross-sections K after their enlargement. Feature 536 is visible at the bottom.

Fig. 23. Cross-section K1. Left edge of feature 531, feature 536 is visible in a cross-section.

Figs. 24.–31. Pottery. Glaze is indicated by dashed lines around the perimeter in Figs. 24–34, red painting is indicated in black.

Fig. 32. Pottery, bronze (7, 8, 10).

Figs. 33.–34. Pottery, stove tile fragments.